

Simbolički krajolik Slavenskog Broda: gradski spomenici i hodonimi

Velečki, Patricija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:720033>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Patricija Velečki

Simbolički krajolik Slavanskog Broda: gradski spomenici i hodonimi

Prvostupnički rad

Mentor: prof. dr. sc. Laura Šakaja

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2023. godina.

Sveučilište u Zagrebu
Prvostupnički rad
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Simbolički krajolik Slavanskog Broda: gradski spomenici i hodonimi

Patricija Velečki

Izvadak: Prostor na kojemu se danas nalazi grad Slavonski Brod kontinuirano je naseljen još od doba Rimljana, kada se zvao Marsonija. Kroz povijest se ime grada mijenja, od Marsonije, Broda, Broda na Savi do naziva Slavonski Brod, ali važnost samog položaja grada je kroz povijest ostala konstanta. Grad je bio sama granica između Zapada i Istoka – kršćanstva i islama, Austrije i Turaka, a danas je granica između Hrvatske i Bosne i Hercegovine, granica Europske unije te granica schengenskog prostora od 1.1.2023. U Slavonskom Brodu su povijest i identitet grada i Slavonaca utkani u nazive ulica, trgova, spomenika, pa čak i sportskih klubova. Stoga se u ovom radu analizira i interpretira Slavonski Brod kao tekst – otvoren za razne interpretacije, a ovdje je prikazana jedna od mogućih. Kroz analizu nazivlja ulica, trgova i spomenika moguće je iščitati određeni sustav vrijednosti, tradicija i identitet Brođana, a postojeće se nazivlje uspoređuje sa rezultatima ankete provedene među Brođanima i stanovnicima okolice Slavanskog Broda. U anketi građani iznose svoje stavove i mišljenja o trenutnom nazivlju ulica i o tome kojih bi simbola trebalo biti više u gradu.

52 stranica, 28 grafičkih priloga, 6 tablica, 33 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: gradski tekst, imena ulica, imena trgova, imena spomenika, Slavonski Brod, simbolički krajolik

Voditelj: prof. dr. sc. Laura Šakaja

Tema prihvaćena: 12. 1. 2023.

Datum obrane: 21. 9. 2023.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Sveučilišta u Zagrebu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Symbolic landscape of Slavonski Brod: public monuments and hodonyms

Patricija Velečki

Abstract: The area where the city of Slavonski Brod is situated today has been continuously inhabited since the Roman era, when it was called Marsonia. Throughout history, the city's name has changed from Marsonia, Brod, Brod on the Sava River, to the name Slavonski Brod, but the significance of the city's location has remained a constant throughout history. The city has been a significant border between the West and the East – Christianity and Islam, Austria and the Ottomans, and today it is the border between Croatia and Bosnia and Herzegovina, the border of the European Union, and the border of the Schengen area since January 1, 2023. In Slavonski Brod, the history and identity of the city and its inhabitants are woven into the names of streets, squares, monuments, and even sports clubs. Therefore, this work analyzes and interprets Slavonski Brod as a text – open to various interpretations, and one possible interpretation is presented here. Through the analysis of street names, square names, and monuments, it is possible to discern a certain system of values, traditions, and the identity of the residents of Brod. The existing nomenclature is compared with the results of a survey conducted among the residents of Slavonski Brod and its surrounding areas. In the survey, citizens express their opinions and viewpoints about the current naming of streets and about what symbols should be more present in the city.

52 pages, 28 figures, 6 tables, 33 references; original in Croatian

Keywords: urban text, street names, square names, monument names, Slavonski Brod, symbolic landscape

Supervisor: Laura Šakaja, PhD, Full Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 12/01/2023

Undergraduate Thesis defense: 21/09/2023

Thesis deposited in Central Geographic Library, University of Zagreb Faculty of Science,
Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Croatia

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Metodologija.....	2
3. Osnovna obilježja Slavanskog Broda.....	4
3.1 Geografski smještaj i položaj Slavanskog Broda.....	4
3.2 Prirodno-geografska obilježja Slavanskog Broda.....	4
3.3 Društveno-geografska obilježja grada.....	5
3.3.1 Struktura stanovništva.....	5
3.4 Kratka povijest grada	7
4. Analiza uličnog nazivlja	16
4.1 Antropohodonimi.....	16
4.1.1 Hodonimi motivirani imenima književnika	17
4.1.2 Hodonimi motivirani imenima političara i vojnih lica	17
4.1.3 Hodonimi motivirani imenima konkretnih osoba vezanih uz religiju	18
4.1.4 Hodonimi motivirani imenima znanstvenika.....	18
4.1.5 Hodonimi motivirani imenima umjetnika.....	19
4.1.6 Hodonimi motivirani imenima vladara i plemstva	19
4.1.7 Hodonimi motivirani imenima osoba koje su isključivo ostavile trag na razvoj Slavanskog Broda	19
4.1.8 Hodonimi motivirani imenima ostalih osoba.....	20
4.2 Ojkohodonimi	20
4.3 Hodonimi motivirani prirodnim obilježjima.....	20
4.3.1 Hodonimi motivirani prirodnim obilježjima terena.....	21
4.3.2. Orohodonimi	21
4.3.3 Hidrohodonimi.....	21
4.3.5 Fitohodonimi.....	22

4.4	Hodonimi motivirani gospodarskim djelatnostima u prostoru i narodnim nazivima	22
4.5	Hodonimi motivirani općim religijskim motivima	23
4.6	Ostali hodonimi.....	23
4.7	Usporedba izraženosti prostornog identiteta u hodonimima rubnih dijelova grada i centra grada.....	23
4.8	Nazivlje trgova i njihov položaj u Slavonskom Brodui.....	24
4.7.1	Glavni gradski trg – Trg Ivane Brlić Mažuranić.....	25
5.	Analiza spomenika.....	26
6.	Analiza rezultata ankete	41
7.	Rasprava.....	46
8.	Zaključak.....	49
	Literatura i izvori	50

1. Uvod

U ovom se radu interpretira simbolički krajolik Slavenskog Broda. Jedni od bitnijih autora koji su postavili temelje za interpretaciju krajolika kao teksta u geografiji su D.W. Meining, Pierce F. Lewis i Yi-Fu Tuan, čiji su tekstovi utjecali na ovu interpretaciju simboličkog krajolika Slavenskog Broda. „Navodimo da obični krajolici ukazuju primarni interes u kontinuiranom prostoru koji možemo vidjeti svugdje oko nas. Ne možemo, naravno, proučiti sve, ali možemo pokušati vidjeti one elemente koje proučavamo kroz kontekst, kao dijelove cjeline koji su stalno u nastanku i izmjeni, baš kao što su, ili više nego što su, nesvjesni procesi svakodnevnog života, tako i promišljeni dizajn krajolika" (Meining, 1979). Bellentani (2016) navodi kako „čitatelji mogu interpretirati krajolik kao tekst na razne načine, ovisno o njihovim interpretativnim navikama, kulturološkom znanju i sustavu vrijednosti.” Također tvrdi kako „krajolik kao tekst ima mogućnosti graditi svoja vlastita značenja bez obzira ne namjeru autora i višestruka različita tumačenja čitatelja. Pejzažni tekstovi nose svoj inherentni značenjski potencijal.” Meining (1979) kaže kako je „bilo koji krajolik toliko bujan dokazima i toliko kompleksan i kriptičan da nikada nećemo moći biti sigurni da smo ga pročitali u potpunosti ili pročitali ispravno.”

Stoga je potrebno pri čitanju ovog rada imati na umu misli Bellentanija i Meininga te je potrebno biti otvoren za moguće drugačije interpretacije, kao i biti svjestan potrebe za detaljnijom analizom. Bez obzira na namjeru autorice da bude objektivna, određeni elementi subjektivnosti u ovome su radu neizbježno prisutni.

U radu se prikazuje metodologija, koja je u pojedinim dijelovima rada opisana detaljnije pri analizi, prikazana su osnovna obilježja Slavenskog Broda, a upravo ona pomažu interpretaciji krajolika. Elementi krajolika koji se ukratko analiziraju u ovome radu su nazivi ulica i trgova te spomenici u Slavenskom Brodu, pri čemu je napravljena i anketa kako bi se prikazao stav ispitanih građana Slavenskog Broda o uličnom nazivlju. Anketa može smanjiti subjektivnost pri interpretaciji krajolika.

2. Metodologija

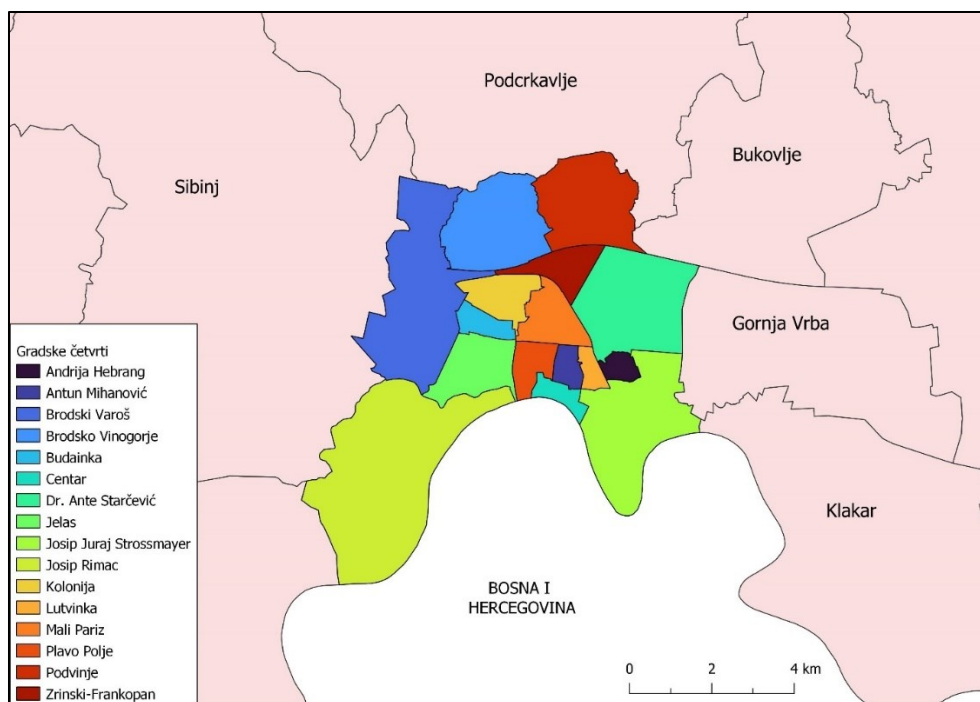
Kako bi se analizirao simbolički krajolik koriste se aksiomi Pierca Lewisa. Šakaja (2015) u svojoj knjizi navodi sažete aksiome za čitanje krajolika koje je Pierce Lewis iznio u svome zborniku 1979. godine. Prvi aksiom kaže kako je krajolik ključ za kulturu te da se svaka kultura zrcali u krajoliku u kojemu se vide kulturne promjene, regionalne razlike, procesi difuzije i konvergencijski procesi. Drugi aksiom uvjetuje jednakost kulturnih krajolika, što znači da elementi svakodnevnih krajolika imaju jednaku važnost kao i važne javne građevine. Prema tome aksiomu jednako je važan simbol, ovdje na primjeru Dubrovnika, suburbani, rubni dio Dubrovnika kao i stare gradske zidine. Prema trećem aksiomu, svakodnevne, obične krajolike teško je istraživati na temelju uobičajenih akademskih izvora, odnosno korisna je neakademska literatura: popularni časopisi, komercijalni listovi, promotivne turističke publikacije, reklame. U kontekstu sadašnjeg vremena, to su često popularni web-portali, reklame na web-stranicama. Četvrti je aksiom povijesni aksiom prema kojemu je za pravilno čitanje krajolika potrebno poznavati povijest mjesta te kako bi se razumijeli elementi krajolika nastali u prošlosti, potrebno je poznavati kontekst u kojemu su nastali uz poznavanje tehnoloških mogućnosti toga doba. Kako bi se razumjeli objekti u prostoru, treba ih promatrati kroz kontekst ljudi koji su ih stvarali, a ne kroz današnji, naš kontekst. Peti je aksiom geografski aksiom, prema kojemu elemente kulturnog krajolika ne možemo razumjeti bez poznavanja prostornog konteksta. Ovdje je vrlo dobar primjer naveden u knjizi Šakaje (2015) te tvrdi kako ovaj aksiom „dobro ilustrira poslovice „Sveto mjesto prazno ne ostaje”, koja svoju istinitost potvrđuje osobito poslije ratova: pobjednici svoje sakralne objekte grade upravo na mjestu tuđih porušenih sakralnih objekata.” Odnosno, kultura određuje koje će se aktivnosti odvijati na kojim mjestima. Šesti je aksiom vezan uz prirodni okoliš. Prema njemu, u određenoj mjeri, ostaje važan utjecaj prirode na način života, neovisno o tehnološkim mogućnostima današnjice. Posljednji, sedmi aksiom je aksiom nejasnosti kulturnoga krajolika. Prema ovom aksiomu „mnogi elementi krajolika sadrže raznovrsne poruke, ali te poruke nisu očite. Razumijevanje tih poruka jest dinamičan proces kontinuirane usporedne provjere znanja iz knjiga i drugih izvora i iz „opipljive stvarnosti” realnih krajolika” (Šakaja, 2015).

Jedna od interpretacija odnosi se na odraz lokalnog, regionalnog i nacionalnog identiteta u hodonimiji Slavenskog Broda. Budući da može biti teško odrediti je li neka osoba imala nacionalni, regionalni ili lokalni značaj, za potrebe ovog rada, promatra se u koliko drugih hrvatskih gradova se pojavljuju ovakvi hodonimi i gdje se nalaze ti gradovi. Metoda je kreirana za potrebe ovoga rada, s obzirom na mjerilo Slavenskog Broda, Brodsko-posavske županije i Hrvatske. Hodonim odražava lokalni značaj ukoliko se pojavljuje samo u Slavenskom Brodu ili u još jednom naselju unutar Brodsko-posavske županije. Regionalni značaj odražava ukoliko se pojavljuje u 3 ili više naselja, ali samo unutar Slavonije i Baranje, a nacionalni ukoliko se pojavljuje u 5 ili više naselja na razini cijele Hrvatske.

Za informacije o osobama i ostalim motivima prema kojima su ulice i trgovi dobili nazive korišteno je Mrežno izdanje Hrvatske enciklopedije Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža te druga navedena literatura koja se spominje u poglavlju o povijesti grada.

Anketa koja je provedena među ispitanicima strukturirani je upitnik koji je proveden online, stoga su nedostaci ove metode „upitna reprezentativnost (niska dostupnost interneta i autoselekcija) te nepostojanje izravnog kontakta s ispitanikom" (Pavić, Ž., Šundalić, A., 2021). Prema sadržaju, pitanja koja su postavljena bila su pitanja o stavovima, stoga su kreirane mjerne skale koje su opisane kod svakog pitanja u analizi odgovora ankete.

Za analize su korišteni geografski informacijski sustav QGIS i odgovarajuće statističke i matematičke metode.

Sl. 1 Gradske četvrti u Slavonskom Brodu (izvor: izrada autorice)

Kako je vidljivo na Slici 1, grad je sada podijeljen na 16 gradskih četvrti. Dalje u radu pod centar grada uključuju se četvrti Centar, Plavo Polje, Lutvinka i Antun Mihanović, a u rubne dijelove grada četvrti Josip Juraj Strossmayer, Dr. Ante Starčević, Podvinje, Brodsko Vinogorje, Brodski Varoš i Josip Rimac.

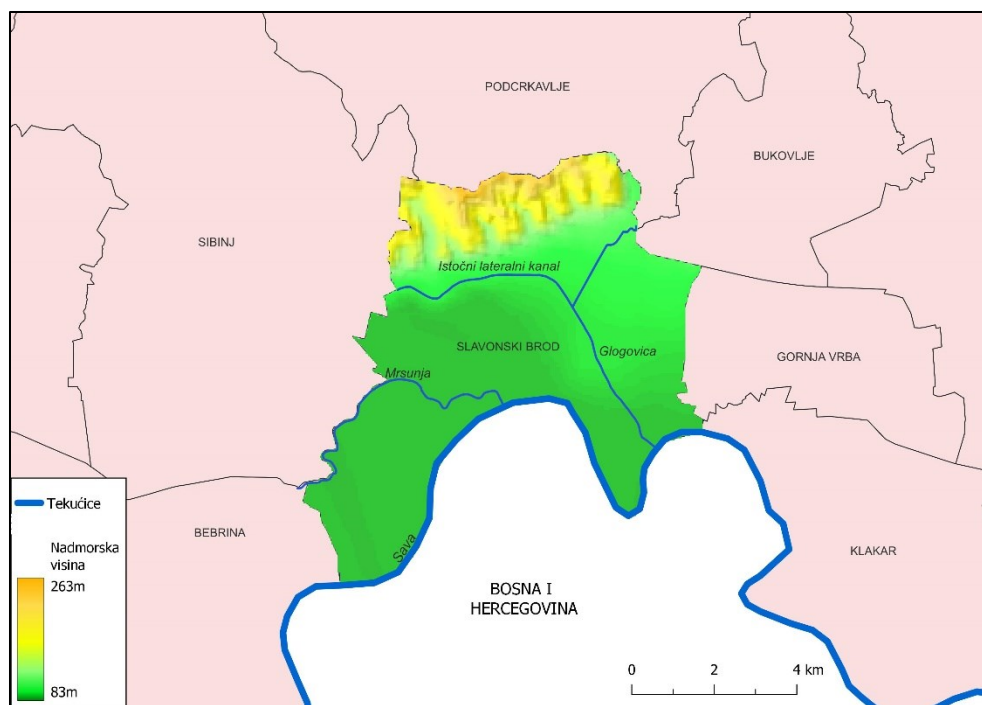
3. Osnovna obilježja Slavenskog Broda

S obzirom na, u prethodnom poglavlju spomenute, aksiome, u ovome se poglavlju iznosi kratak pregled obilježja grada Slavenskog Broda koja pridonose čitanju simboličkog krajolika Slavenskog Broda.

3.1 Geografski smještaj i položaj Slavenskog Broda

Slavonki Brod nalazi se u istočnom dijelu Hrvatske, u središnjem južnom dijelu Slavonije. Grad se nalazi na $45^{\circ}10'$ sjeverne geografske širine te na $18^{\circ}01'$ istočne geografske dužine. Južna granica grada granica je sa Bosnom i Hercegovinom. Slavonki Brod sjedište je Brodsko-posavske županije. Geografski položaj grada je izrazito povoljan, što će biti vidljivo u poglavlju o povijesti grada.

3.2 Prirodno-geografska obilježja Slavenskog Broda

Sl. 2 Orohidrografska karta Slavonskog Broda (izvor:izrada autorice)

Grad se nalazi između rijeke Save na jugu i obronaka Dilj gore na sjeveru, a istočna i zapadna granica nije određena posebnim prirodnim obilježjima. Kao što je prikazano na Slici 1, kroz grad, osim rijeke Save, protječu Mrsunja, Glogovica i Istočni lateralni kanal. Grad je smješten najvećim dijelom na nadmorskoj visini između 83m i 100m nadmorske visine. „Brodsko Posavlje je topografska, morfološka, geografska i hidrografska jedinica Posavine, pretežno nizinskog pojasa uz lijevu i desnu obalu Save” (Baričević, 2015). „Reljef čine tri cjeline: naplavna ravnica uz Savu, povišena valovita ravnica te brdoviti dijelovi spomenutih planina i gora” (Lozuk, 1993). Prema Baričeviću (2015) Slavonki Brod nalazi se na mjestu gdje je Brodska posavina sa hrvatske strane najuža, odnosno najmanja je udaljenost između obronaka gora i rijeke Save. Klima koja prevladava je umjerena topla vlažna klima s toplim ljetom (prema kartografskom prikazu Šegota, T., Filipčić, A., 2003).

3.3 Društveno-geografska obilježja grada

3.3.1 Struktura stanovništva

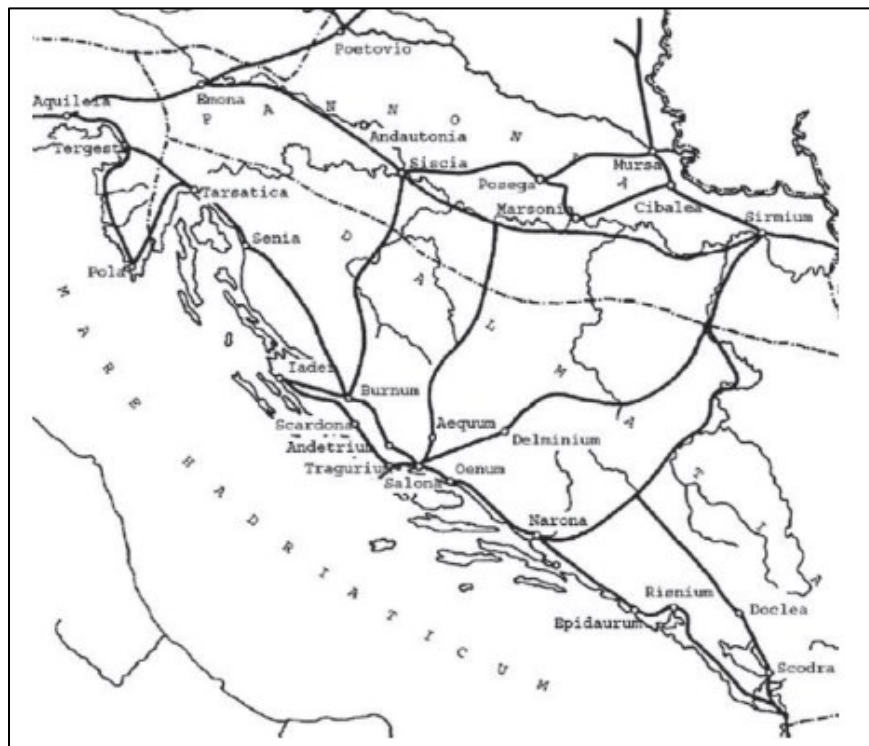
Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova iz 2021. godine, Slavonski Brod ima 49 891 stanovnik. Od toga 9 568 stanovnika, odnosno 19,18%, čini mlado stanovništvo od 0 do 19 godina starosti, a 15 747 stanovnika, odnosno 31,56%, čini staro stanovništvo s više od 60 godina starosti. Iz ovih podataka proizlazi da stanovništvo Slavonskog Broda, prema Friganoviću (1990), pripada tipu duboke starosti stanovništva, koja počinje kada je udio starijih od 60 veći od 15%, a udio mlađih od 19 manji od 30% u ukupnom broju stanovnika. Indeks starosti iznosi 164,6, a kritična vrijednost indeksa starosti, odnosno kada počinje demografska starost, ako se računa s dobnim skupinama P_{60+} i P_{0-19} , iznosi 40,0, što znači 40 starih na 100 mlađih (Nejašmić, 2005). Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine, Slavonski Brod imao je 59 141 stanovnik, od čega je mlađih od 19 godina bilo 13 500 stanovnika, odnosno 22,83% svih stanovnika grada, a starijih od 60 godina bilo je 13 620 stanovnika, odnosno 23,03% svih stanovnika grada. Indeks starosti je iznosio 100,9 prema Popisu stanovništva iz 2011. godine. Promatrajući promjenu u ovom desetogodišnjem razdoblju, grad je u 10 godina izgubio 15.64% stanovnika, broj mlađih se smanjio, ali i njihov udio u ukupnom broju stanovnika, a broj stanovnika starijih od 60 godina se povećao, a tako i udio starijeg stanovništva u ukupnom broju stanovnika.

Prema Popisu stanovništva 2021. godine, prema narodnosti prevladavaju Hrvati sa 94,34%, a manjine u gradu su Romi (2,21%), Srbi (1,34%), Bošnjaci (0,36%), Ukrajinci (0,12%), Albanci (0,14%), Nijemci (0,05%), Česi (0,04%), Slovenci (0,04%), Makedonci (0,04%), Mađari (0,03%), Turci (0,03%), Crnogorci (0,03%), Slovaci (0,02%), Austrijanci (0,01%), Poljaci (0,01%), Rumunji (0,01%), Rusi (0,01%), te uz još manje udijejele Bugari, Rusini, Talijani, Židovi i skupina Ostali (0,14%). Odnosno, osim Roma i Srba, nema manjine koja čini značajniji postotak u broju stanovnika. U vjerskoj strukturi prevladavaju katolici sa 85,34%, što je iznad prosjeka u Hrvatskoj, koji iznosi 78,97%, a slijede pravoslavci sa 3,84%, što je malo iznad prosjeka u Hrvatskoj, koji iznosi 3,32% stanovništva. Muslimani čine 1,33% stanovništva Slavonskog Broda, što je slično prosjeku u Hrvatskoj, koji iznosi 1,32%, a protestanti 0,18%, dok je u Hrvatskoj prosječno 0,26% stanovništva. Ostale religije prisutne su u manjim udjelima. Stanovnici koji nisu vjernici ili su ateisti čine 2,73% stanovništva, što je manje nego li prosjek Hrvatske, koji iznosi 4,71% stanovništva. Agnostici i skeptici čine 1,08% stanovništva, što je također manje od Hrvatskog prosjeka, koji iznosi 1,68%, a, po pitanju vjere, ne izjašnjava se 1,19% stanovništva, dok je prosjek u Hrvatskoj 1,72% stanovništva.

3.4 Kratka povijest grada

Baričević (2015) piše kako prapovijest Slavosnkog Broda vjerojatno počinje u srednjem paleolitiku, odnosno 200 000 do 30 000 g. pr. Kr. jer se veliki broj lokaliteta iz tog doba nalazi na bosanskoj strani Posavlja u blizini Slavenskog Broda. Navodi veliki broj arheoloških nalazišta ostataka starčevačke, sopotske i badenske kulture. Terzin (2017) navodi kako su počeci metalurgije u Europi vidljivi u okolini Slavenskog Broda gdje su pripadnici badenske kulture pokretali metalurške radionice. Prema Lozuku (2004) prostorom oko Slavenskog Broda širila se kultura žarnih polja, karakteristična po razvijenoj tehnologiji prerade i obrade bronce prije dolaska Kelta. Brojnost i raznolikost arheoloških nalazišta nije dovoljna da bi se moglo govoriti o kontinuiranoj naseljenosti od prapovijesnog razdoblja do Kelta i Rimljana. Nakon Kelta na ovaj prostor došli su i Rimljani. Za vrijeme dolaska Rimljana, na ovom su prostoru živjeli Breuci, panonsko pleme. Najviše je arheoloških nalazišta koji upućuju na razvoj rimskog grada Marsonije u 1. stoljeću poslije Krista. „Na indoeuropsko podrijetlo riječi mar i na njezino značenje prvi je kod nas upozorio A. Mayer. On je na temelju proučavanja antičkih imena naših naselja sastavio njihov etimološki rječnik s ilirskom gramatikom. U spomenutom djelu utvrdio je da se u indoeuropskoj i ilirskoj osnovi riječ mar- ili mor- sadržava pojam vode, mora ili močvare. Iz toga proizlazi da je toponim Marsonia složena riječ i da se sastoji od osnove mar-, i nastavka –sonia koji označava crnu boju. Toponim Marsonija označavao je dakle mjesto na crnoj vodi, a upravo tako nazivala se rijeka koja je uz nju protjecala i koja se odmah potom ulijevala u Savu. Prema tome ime rijeke Mrsunje potječe od antičke davnine i ona se još na mnogim našim starijim kartama obilježavala kao Marsonija ili Marsonia. Zbog toga bi najispravniji prijevod imena Marsonija na hrvatski jezik trebao glasiti Crna Voda“ (Marković, 1994). Etimologija riječi Marosnija može upućivati na to da je naziv postojao i prije dolaska Rimljana na ovaj prostor. Rimljani su gradili ceste, naselja uz ceste te su razvijali trgovinu i promet na ovom prostoru, a Marsonija je bila važno upravno i političko središte Donje Panonije, a grad se rasprostirao od Franjevačkog samostana do ušća Mrsunje u Savu (Terzin, 2017). Bojanovski (1989) piše kako je rijeka Sava bila prometni, gospodarski i obrambeni čimbenik koji je utjecao na položaj i značaj Marosnije, koja je bila od sve većeg značaja kroz nepuna četiri stoljeća, koliko su Rimljani vladali na ovom prostoru. Na Slici 2 prikazna je mreža glavnih cesta u rimskim provincijama Dalmaciji i Panoniji te je vidljivo

da je Marsonija bila jedno od prometnih čvorišta na glavnim prometnim pravcima, a prometna pogodnost položaja Slavenskog Broda određuje i kasniju povijest grada.

Sl. 3 Mreža glavnih cesta u rimskim provincijama "Dalmatia" i "Panonia" (izvor: Legac, I., 2006)

Zasad nema izvora koji opisuju što se događalo na prostoru Slavenskog Broda od 395. godine, odnosno podjele Rimskog Carstva na Zapadno i Istočno. Može se pretpostaviti da je bilo prodora Gota, Ostrogota, Avara i ostalih naroda koji su prodirali tada u Panoniju (Marković, 1994).

Početkom 7. Stoljeća na ovaj prostor dolaze Hrvati. „Dolaskom na područje nekadašnje Marsonije Hrvati su ondje brzo učvrstili svoju vlast. To su učinili tako da su na ušću Mursunje u Savu obnovili razorenu rimsku utvrdu. Jedan dio Hrvata naselio se odmah u predgrađu spomenute utvrde. Oni su tu zapazili ruševine rimskoga grada, za koji im nitko nije mogao reći njegovo ime. Jedino im je bilo jasno da su se naselili na temeljima nekakvog ranije starog grada. Zato su svome naselju dali najprikladnije ime: Stari Grad“ (Marković, 1994). Marković (1994) opisuje kako se Stari Grad nalazio u sastavu Požeške Župe. Piše kako su se muškarci bavili poljoprivredom i izradom raznih uporabnih predmeta od drveta, a žene su odgajale djecu, obavljale kućanske poslove i izrađivale odjevne predmete od lana i vune. Sukladno događanjima diljem Europe za vrijeme Karla Velikoga, prema Markoviću (1994), krajem 8. i početkom 9. Stoljeća počinje pokrštavanje panonskih Hrvata i grade se prve crkve na ovom prostoru. Tijekom Kraljevine

Hrvatske, područje između rijeka Save i Drave bilo je sigurno, a regija je ostvarivala napredak. Arheološka nalazišta na lokalitetu Mrsunjskog luka, zapadno od današnjeg Slavonskog Broda, svjedoče o naselju u obliku potkove koje je bilo utvrđeno zemljanim nasipom i jarkom. Pretpostavlja se da je u tom naselju živjelo oko 100 stanovnika koji su živjeli na visokoj razini standarda, usporedivoj s drugim razvijenim sredinama u Europi. Za vrijeme vladavine Stjepana I., Mađžari su prihvatili kršćanstvo, što je donijelo Hrvatima u Slavoniji mirnije susjede (Marković,1994).

Prema Markoviću (1994), u razdoblju srednjeg vijeka na brodskom području događaju se velike promjene, a to razdoblje obilježava vlast Arpadovića. Prema povijesnim spoznajama, prvi spomen grada Broda pod tim imenom datira iz srednjeg vijeka. To se odnosi na povelju hrvatsko-ugarskog kralja Bele IV. koji je 20. srpnja 1244. darovao posjede Đakova i Brezne Đakovačkoj biskupiji na teritoriju tadašnje Vukovske županije. Prema Markoviću, važan podatak iz ove povelje je da je zapadna granica tih posjeda bila nadomak Brodu, a u opisu granica između Tomice i Brezne spominje se selo Braid ili Broid. Danas se smatra da je ovo prvi poznati spomen Broda u povijesnim dokumentima. Koprivčević je u Prilozima za upoznavanje Broda iz 1943. godine objavio ovaj toponim spominjući "opkob Boaraida" i "selo Braid". Kasnije je Rem (1981) u svojoj knjizi Stari Brod tumačio ova imena kao dva različita lokaliteta, odnosno brodsku utvrdu i selo Brod. Iz kraljevske povelje je vidljivo da je najraniji poznati Brod, točnije Brod iz trinaestog stoljeća, bio naselje u blizini utvrde koja je imala obrambenu funkciju (Rem, 1981). Lukač (2022) piše kako je, prema ispravi iz 1455. godine, potvrđeno da se Stari Grad nalazi na ušću rijeke Mrsunje u Savu, a Mađari su to mjesto nazvali Ovár, što na njihovom jeziku znači Stari Grad. Iz isprava iz 1464. i 1498. godine vidljivo je da se u mjestu Starom Gradu spominje tvrđava, dok je naselje pored nje imalo status trgovišta. Tvrđava koja se spominje bila je ista utvrda koju su Hrvati izgradili prilikom svog doseljenja, ali se vjeruje da je tijekom vremena više puta obnovljena. Benedikt Berislavić je naredio rušenje te utvrde i izgradnju nove tijekom turskih osvajanja Bosne. Prema izvješćima iz 1475. godine, nova tvrđava u Starom Gradu bila je završena te godine. Imala je oblik četverokuta s kulama na dva ugla i izbočenim bastionom na trećem. Bila je okružena jarkom u koji su se ulijevale vode iz Mrsunje i Glogovice. Tada je također izvršena regulacija tog zemljišta, pa je Mrsunja preusmjerena. Na njenom ušću stvoren je mali poluotok koji je bio okružen vodom s tri strane. Kopnena veza tog poluotoka također je bila iskopana kako bi se u slučaju opasnosti mogla puštati voda. Postojao je pokretni mostić preko jarka, tako da bi poluotok

s tvrđavom postao otok kada bi se mostić podigao. Obnovljena tvrđava na Savi predstavljala je snažnu vojnu utvrdu i jamstvo za širu okolicu u slučaju ratne opasnosti. Iz uložениh napora u obnovu i održavanje vojne utvrde može se zaključiti da je prijelaz preko Save na području Broda i u srednjem vijeku ostao važna lokacija za kontrolu.

Prema Markoviću (1994), okolica Starog Grada bila je nejednoliko naseljena prema dostupnim podacima. Naselja u savskoj nizini bila su mala i rijetka zbog močvarnosti i čestih poplava. Veća naselja nalazila su se dalje od Save, posebno na području Dilja sjeverno od Starog Grada. Srednjovjekovne isprave otkrivaju oko 80 geografskih imena naselja, gradina, potoka i brda u okolici Starog Grada, a većina tih imena potječe iz tadašnjeg hrvatskog govornog jezika. Prva dokumentirana isprava koja spominje ime Brod datira iz 10. kolovoza 1470. godine, u kojoj se potvrđuju posjedi grabarskih plemića Nikole, Ivana i Martina oko Starog Grada. Brod se tu spominje prije Tomice ili Starog Grada, što ukazuje na njegov nagli napredak i postajanje važnog mjesta u slavonskoj Posavini. Iz dokumenata iz 1450. godine saznaje se da je Benedikt Berislavić imao kuću u Brodu. Njegovi sinovi Nikola, Ivan-Berislav i Martin su nakon razaranja prve kuće podigli još ljepšu i planirali izgradnju Broda s planskom gradnjom i ulicama. Brod je postao administrativno središte okolice, a Stari Grad se nazivao Gornja varoš. Tijekom vladavine Berislavića, Brod se demografski, građevno i obrambeno razvijao te postao trgovačko i prometno središte s karavanskim prihvatilištem. Dolaskom turske vojske, stanovnici Broda razmatrali su hoće li pobjeći ili se prepustiti Turcima. Pred osvajanje, turska propaganda širila je obećanja da će oni koji ostanu i pokore se biti sigurni. No mnogi su odlučili napustiti Brod noseći najnužnije stvari i pokušavajući spasiti živote. Trgovci i obrtnici su se najviše selili, dok su Berislavići bili među posljednjima koji su se povukli, znajući da ih Turci neće poštediti. Razdoblje turskih invazija na područje Broda kulminiralo je 31. srpnja 1536. kada je grad pao pod tursku vlast. Dio stanovnika je napustio domove zbog straha, dok su neki odlučili ostati. Oko 4000 stanovnika je prešlo na islamsku vjeru. Brod je postao administrativno središte Požeškog sandžaka s turskim sudom. O tome razdoblju ima malo pisanih dokumenata, a putopis Evlije Čelebije iz 1660. opisuje grad i utvrdu te spominje trgovinu kao osnovu razvoja. Turska vlast je vršila pritisak na kršćansko stanovništvo, primoravajući ih na rad i plaćanja. Nezadovoljstvo je raslo, pogotovo potaknuto franjevcima koji su poticali nadu u skori kraj turske vladavine. Godine 1683. , turske su snage krenule prema Beču, a Slavonija je bila zahvaćena ratom. Nakon turskog poraza, stanovnici su se nadali oslobođenju. No, ratna stanja su se nastavila, a 1691. hrvatski seljaci su podigli protuturski

ustanak. Nakon bitke kod Slankamena, Brodu je vraćena sloboda 12. listopada 1691., nakon više od jednog stoljeća turske vladavine.

Kako piše Tomić (2016), nakon završetka Velikog bečkog rata 1699. godine, mir u Srijemskim Karlovcima označio je početak procesa određivanja granica Slavonske vojne krajine, koja je na jugu graničila s Osmanskim Carstvom. Taj rat, koji je vođen između Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije, rezultirao je oslobođenjem teritorija i dogovorom o novim granicama. Nakon Velikog bečkog rata, Habsburška Monarhija je dobila teritorijalno proširenje na prostoru Ugarske, Slavonije i Srijema. Granica je išla od obale Tise do Mitrovice, zatim Savom do Une. Brodska ada je bila sporno područje s dvije utvrde koje su na kraju predane Osmanlijama. U 18. stoljeću, Brod na Savi je bio važna utvrda Slavonske vojne krajine. Naselje se dijelilo na gornju i donju varoš, a princ Eugen Savojski je sudjelovao u projektiranju i gradnji. Desna obala Save, turska strana, bila je uništena i obnovljena kao Turski Brod. Brod je bio ključno mjesto koje je povezivalo različite puteve i omogućavalo komunikaciju između regija. Godine 1753., Brod je proglašen slobodnim vojnim komunitetom. Tvrđava Brod je imala zvjezdolik oblik s bastionima, kurtinama i kazamatima. Bila je dio obrambenog sustava na granici prema Turskom Carstvu, skipa s Osijekom i Starom Gradiškom. Tridesetnica je bila carinarnica, a kontumaci su služili kao karantena za ljude i robu.

Ideja da komuniteti budu puni trgovaca i obrtnika koji će proizvoditi i prodavati svoje proizvode krajišnicima nije se ostvarila u Brodu na Savi. Car Josip II. je zagovarao reformu Vojne krajine, pa je 1787. odlučeno ukinuti vojni komunitet u Brodu. Godinama kasnije, stanovnici su tražili povratak statusa komuniteta, ali tek nakon posjeta cara Franje II. 1817. godine je ta želja ispunjena. Ipak, Brod je morao ispuniti određene uvjete, uključujući financijske obveze i brigu o vojnicima, kako bi dobio povratak statusa komuniteta. U usporedbi s Petrinjom, Brod je imao manje trgovaca i obrtnika te se nije uspio razviti kao trgovinsko središte. Stoga je Petrinja zadržala status vojnog komuniteta jer je ostvarila veći uspjeh u trgovini i obrtništvu (Golec i Matanović, 2006).

U 18. i 19. stoljeću, vojno-civilni odnos u slobodnom vojnom komunitetu Brod na Savi bio je kompleksan i dinamičan. Iako su vojnici i civilno stanovništvo rijetko imali intenzivan kontakt, postojale su institucije koje su povezivale ove dvije skupine. Vojne vlasti su postupno povećavale svoju kontrolu nad civilima kako je vojni broj rastao u Vojnoj krajini. Vojne vlasti su određivale pravila gradnje kuća u slobodnom vojnom komunitetu. Stanovnici su se borili za gradnju ciglom i protiv gubitka zemlje za tvrđavu. U to vrijeme, stanovi su se uglavnom dodjeljivali vojnim

časnicima, vojnicima i njihovim obiteljima. Dodjela stanova bila je temeljena na hijerarhijskom stupnju u vojsci i vojnim zaslugama pojedinca. Viši časnici i vojnici s većim rangom imali su veće šanse za dobivanje stana u odnosu na niže rangirane vojnike. Mještani Broda aktivno su sudjelovali u izgradnji barokne tvrđave, pridonoseći njezinom razvoju. No, odnos između tvrđave i naselja nije uvijek bio idealan. Civilno stanovništvo se protivilo izgradnji drvenih kuća unutar topovske linije i bili su nezadovoljni širenjem esplanadnog područja koje je oduzimalo njihovu zemlju. Vojne vlasti su kontrolirale stanovništvo kroz razne mehanizme, poput epidemija, kontrole krijumčarenja i naplate carina. Trgovina između vojnika i lokalnih prodavača igrala je ključnu ulogu u njihovim međusobnim odnosima, ali je često bila obilježena trgovinskim sporovima. Civilno stanovništvo također je sudjelovalo u održavanju tvrđave, pružajući usluge poput zanatskih radova i transporta. Međutim, odnos između vojnika i lokalne zajednice nije bio uzajaman, a mještani nisu uvijek imali velike koristi od postojanja tvrđave. Napetosti i sukobi između vojnog i civilnog stanovništva bili su prisutni, ali su također postojali trenuci suradnje i zajedničkih interesa. U tome je razdoblju postojala uređena gradska uprava, policija koja je imala jednaku važnost kao i gradska uprava te su postojali gradski liječnici koji su morali provoditi zdravstveni nadzor uz samo liječenje. Najveće su ovlasti imali gradonačelnik i gradski sudac. U Brodu na Savi tada postoji i franjevački samostan, čiju važnost državne vlasti pokušavaju oslabiti, za vrijeme Marije Terezije, 1741. godine, u naletu stvaranja državne Crkve. Pri tome je zagrebački biskup Franjo Thauszy brodsku župu pokušavao staviti pod svoju upravu, ali je Vojna krajina zadržala svoje patronatsko pravo, pravo da sama određuje i dijeli crkvenu službu, stoga se to nije dogodilo (Matanović, 2008). U Vojnoj krajini se župnik birao tako da biskup vojnim vlastima predloži tri kandidata, a na prvo mjesto stavi onoga koji bi prema njemu bio najbolji odabir. Vojne vlasti nisu odabrale prvog biskupovog kandidata jer bi bio previše ovisan o biskupu, iako je cilj i biskupu i vojnim vlastima bio potisnuti franjevce koje vojne vlasti nisu mogle kontrolirati. Budući da je u Europi jačala opasnost od Napoleona Bonaparte, 1801. godine osniva se pravoslavna parohija usprkos tome što pravoslavni vjernici nije bilo dovoljno za njeno osnivanje, s ciljem zadržavanja oko 500 pravoslavnih stanovnika koji su bili potrebni kao izvor vojnika za ratovanje (Matanović, 2004).

Kako piše Vucić (2021), kralj Franjo Josip II., 8. lipnja 1871.g., Brod je proglasio gradom s imenom Brod na Savi, koje će nositi do 1934. kada postaje Slavonski Brod, a ukidanjem Vojne granice 1871. Godine Brod dobiva status grada i postaje središte prostora Posavine južno i sjeverno

od Save. Tada se najvećim dijelom formirao današnji Trg Ivane Brlić-Mažuranić, bogati industrijalci i trgovci grade svoje palače te grad poprma obilježja srednjoeuropske arhitekture. Autorica također navodi da je obitelj Brlić gradu omogućila bolji javni kulturni i politički život i povezala Brod na Savi s Građanskom Hrvatskom i drugim zemljama carevine Austrije i Europe. Grad se razvija kao prometno, trgovačko i obrtničko središte, a ubrzo i industrijsko središte, što otvaranjem novih radnih mjesta privlači stanovnike iz okolnih ruralnih područja u Brod na Savi. Početkom 20. Stoljeća industrija se i dalje razvija, utemeljena je drvena industrija Slavonija i Tvornica vagona, mostova i strojeva Brod na Savi. Nakon teških razaranja industrijske i prometne infrastrukture u Drugom svjetskom ratu ubrzan je razvoj grada kao kulturnog, obrazovnog i industrijskog središta. Do 1985. Godine razvijaju se poduzeća Đuro Đaković, Slavonija DI i PPK Jasinje.

Domovinski rat ostavio je trag u Slavonskom Brodu, kao i u drugim pograničnim gradovima u Slavoniji jer „kultura sjećanja se u ovom dijelu Slavonije gotovo isključivo koncentrira na Domovinski rat, a razvija se u već spomenutom kontekstu nostalgije te osjećanja posljedica rata” (Ivančić, 2022). Ivančić (2022) također piše kako se razvija kolektivna kultura žrtve i heroizma naroda koji se izborio za svoju neovisnost te da „sjećanje na Domovinski rat još uvijek prenose preživjeli svjedoci, što politički vrh koristi kako bi oblikovao kulturu sjećanja koja okuplja narod i definira mu identitet” (Ivančić, 2022). „U Slavonskom je Brodu dana 25. ožujka 1992. godine objavljena opća opasnost, koja je, bez prekida, potrajala sve do 7. listopada 1992. U tome su razdoblju srpske snage iz susjedne Bosne i Hercegovine, paralelno sa svojom operacijom osvajanja susjednoga Bosanskog Broda, grad neprestano gađale iz svih vrsta teškoga oružja, uz više stotina naleta zrakoplova. Ciljevi napada bili su najčešće civilni objekti poput bolnice, škola, vrtića, tržnice, gradskih trgova i ulica kao mjesta okupljanja, tako da je stradao velik broj civila, među kojima i djeca” (Križe, 2018). Također, kako piše Križe (2018), agresija je počela i ranije, u ljeto 1991. godine, kada je Jugoslavenska narodna armija, dalje u tekstu JNA, postavljala barikade na željeznice i cestovne prometnice kako bi onemogućila promet između Slavonije i Zapadne Hrvatske. Uz to, veliku stratešku važnost imali su mostovi preko Save, pa tako i most između Slavanskog i Bosanskog Broda, koji je ostao posljednji nesrušen most koji je povezivao Slavonsku i Bosansku Posavinu nakon miniranja mosta u Slavonskom Šamcu 22. Travnja 1992. godine. „Naime, u još u potpunosti nerazjašnjenim okolnostima, u ranu zoru 7. listopada 1992. godine, samo dan nakon pada Bosanskog Broda, most je srušen od strane hrvatskih vojnika koji su ga

prethodno minirali. Dan danas se ne zna sa sigurnošću tko je zapovjedio rušenje mosta, ali je jedna stvar sigurna - nakon što je most izdržao višemjesečna srpska bombardiranja na kraju nije bio srušen od strane Srba nego Hrvata'' (Baričević, 2020). U obrani i oslobodilačkim akcijama veliku je ulogu imala 108. brigada. Na području Slavenskog Broda i okolice JNA imala je nekoliko svojih objekata koje je 108. Brigada oslobađala od posjeda JNA, a „jedan od najupečatljivijih JNA objekata na području samoga grada je bila vojarna koja je bila smještena u tvrđavi Brod'' (Čalušić, 2020). Tvrđava je, prema Čalušiću (2020) bila posljednji posjed JNA koji je 108. Brigada osvajala, a ujedno je bila i najzahtjevnija za osvojiti zbog položaja u blizini stambenih objekata i same vojne funkcije općenito tvrđave. Oslobođenjem tvrđave od JNA započelo je bombardiranje Slavenskog Broda. Tijekom ovih događanja Domovinskog rata učenici osnovnih i srednjih škola iz Slavenskog Broda bili su razmješteni u druge dijelove Hrvatske. Bitna posljedica rata u Bosanskoj Posavini je izbjeglištvo u Slavonski Brod, uz druge gradove i u druge države. Dio izbjeglica bio je prihvaćen kod rodbine u Slavanskom Brodu i okolici, a dio je bio smješten na stadionu Marsonia i u sportskoj dvorani Klasije, koja je također bila napadnuta granatama. Ukupni broj izbjeglica u Slavanskom Brodu iznosio je polovicu tadašnjeg broja stanovnika Slavenskog Broda. Mnogi su kasnije nastavili živjeti u Slavanskom Brodu, pa je tako i gradonačelnik Mirko Duspara, koji je na vlasti od 10. lipnja 2005. godine sve do sada, rođen u Derventi, a studirao je medicinu u Banja Luci. Prema Kevi (2006), do početka 1993. godine udio poginule djece iz Brodsko-posavske županije u ukupnom udjelu poginule djece bio je 41.33%, a kasnije se udio smanjivao jer se situacija u Slavanskom Brodu smirila.

Kako je objavljeno u dokumentu Grad Slavonski Brod - Upravljanje proračunskim sredstvima od 1993. do 2020. na službenim stranicama Grada, od 1993. godine do sada, promijenio je 4 gradonačelnika. Sva četiri gradonačelnika doktori su medicine te su svi za vrijeme Domovinskog rata doprinijeli liječenju stanovnika i vojnika. U navedenoj knjizi pišu informacije o gradonačelnicima, pa tako piše kako je prvi gradonačelnik bio Mato Vukelić, koji je tijekom Domovinskog rata upravljao Medicinskim centrom Slavonski Brod. On je poseban značaj dao projektu obnove teško zapuštenog i većim dijelom razgrađenog prostora Tvrđave Brod. S hrvatskim suvremenim kiparom Brankom Ružićem, 1993. godine, potpisao je Ugovor o neprocjenjivoj donaciji umjetnikovih djela te su njegova djela izložena danas u Galeriji Ružić u Tvrđavi Brod. Također, on je dao veliki doprinos povezivanju imena Ivane Brlić Mažuranić s gradom Slavanskim Brodom te vraćanju i podizanju na višu razinu manifestacije Svijet bajki i

Ivanine svečanosti. Nakon Mate Vukelića, 1998. godine, gradonačelnik postaje Vladimir Jerković. On je za vrijeme Domovinskog rata u početku bio liječnik u borbenim postrojbama, a kasnije rukovoditelj i glavni kirurg Odjela ratne kirurgije. Imao je utjecaj na smjer poslijeratne obnove, a zalagao se na izmjenu urbane i arhitekturne vizure Slavenskog Broda. Za vrijeme njegova mandata Slavonski Brod ponovno postaje prometno, trgovačko, ali i kulturno te obrazovno središte. Prva dva gradonačelnika rođeni su u Slavenskom Brodu. Treći je gradonačelnik bio Jozo Meter, rođen u blizini Imotskog, srednju je školu završio u Splitu, a fakultet u Rijeci. Od 1977. do 1990. godine radio je u Medicinskom centru Slavonski Brod. Od 1990. godine do 1993. godine bio je predsjednik Skupštine Općine Slavonski Brod, a potom do 1995. godine prvi župan Brodsko-posavske županije. Od 1995. godine do 1999. godine obnašao je dužnost Hrvatskog veleposlanika za Australiju i Novi Zeland, a gradonačelnik Slavenskog Broda postaje 2001. godine. Najznačajniji projekt za vrijeme njegova mandata bio je rekonstrukcija Trga Ivane Brlić Mažuranić, koji je svečano otvoren 25. studenog 2004. godine. Od 10. lipnja 2005. godine gradonačelnik Slavenskog Broda je, ranije spomenuti, Mirko Duspara. Za vrijeme njegova mandata, uz ulazak Hrvatske u Europsku uniju kao veliku olakotnu okolnost, izgradili su se brojni vrtići, osnovne škole, sportske dvorane i razni objekti za sportske i kulturne aktivnosti građana poput gradskih bazena, dvorane Vijuš. obnove stadiona Marsonia i zgrade kajak kanu kluba. Također su se izgradili brojni stanovi za mlade obitelji, koje su mogle uz povoljne uvjete kupiti stan ili zemljište za izgradnju kuće. Povećani su kapaciteti snabdijevanja građana plinom, vodom, toplinskom energijom, osigurano je praćenje kakvoće zraka. izgrađene su brojne prometnice, pa tako i prva brodska avenija, kroz najveći dio grada izgrađene su biciklističke staze. U travnju 2023. godine izgrađen je i 20. kružni tok u Slavenskom Brodu (brodportal.hr). Odnosno, grad se nakon Domovinskog rata brzo obnavlja, kako industrijski, tako i prometno. Pokušava se napraviti što povoljnije uvjete za život mladih obitelji, kako bi se zadržale u Slavenskom Brodu ili doselile u Slavonski Brod.

Turistička zajednica Brodsko-posavske županije objašnjava značenje grba Slavenskog Broda na sljedeći način: „U sredini grba nalazi se ptica močvarica, koja označava stanovnike koji su se suprotstavili Turcima, a čiji grb je srebrni mjesec. Šestokrake zvijezde (koje predstavljaju brodske bastione izgrađene na močvarnom tlu) štite bijelu čaplju. Šestokrake zvijezde znače da je bastione osnovao car, tj. princ Eugen Savojski!” Mjesec koji se ovdje spominje je polumjesec, koji je simbol islama.

4. Analiza uličnog nazivlja

U ovome se poglavlju analizira ulično nazivlje i nazivlje trgova u Slavanskom Brodu. Kroz posebna poglavlja analiziraju se antropohodonimi, ojkohodonimi, hodonimi motivirani prirodnim obilježjima, hodonimi motivirani gospodarskim djelatnostima u prosotru, hodonimi motivirani općim religijskim motivima te ostali hodonimi. Posebno će se obratiti pozornost na nazivlje trgova, s naglaskom na glavni gradski trg nazvan po ženi.

Tablica 1 Kategorije hodonima u Slavanskom Brodu (izvor: izrada autorice)

Kategorija	Broj ulica i trgova	%
Antropohodonimi	232	61,21
Ojkohodonimi	62	16,36
Hodonimi motivirani prirodnim obilježjima	25	6,60
Hodonimi motivirani gospodarskim djelatnostima	21	5,54
Hodonimi motivirani općim religijskim motivima	16	4,22
Ostali hodonimi	23	6,07
Ukupno ulica i trgova	379	100

Kako je prikazano u Tablici 1, u uličnom nazivlju i nazivlju trgova Slavanskog Broda prevladavaju antropohodonimi, zatim ojkohodonimi, hodonimi motivirani prirodnim obilježjima, hodonimi motivirani gospodarskim djelatnostima, hodonimi motivirani općim religijskim motivima te ostali hodonimi. Dalje u tekstu pojašnjavaju se pojedine kategorije.

4.1 Antropohodonimi

Tablica 2 Antropohodonimi u Slavanskom Brodu (izvor: izrada autorice)

Značaj osobe	Broj ulica	%
Književnici	66	28,45
Političari i vojna lica	50	21,55
Religija	46	19,83
Znanstvenici	21	9,05
Umjetnici	20	8,62
Vladari i plemstvo	16	6,90
Nepoznato	10	4,31
Isključivo trag na razvoj Slavanskog Broda	3	1,29
Ukupno antropohodonima	232	100,00

Antropohodonimi su nazivi ulica i trgova koji nose ime konkretne osobe (grč. ἀνθρωπος, č. anthropos, čovjek). Kako je prikazano u prethodnom poglavlju, najbrojniji su među hodonimima Slavenskog Broda. Među antropohodonimima najbrojniji su oni motivirani imenima književnika, zatim političara i vojnih lica, imenima osoba vezanih uz religiju, znanstvenika, umjetnika, vladara i plemstva, a potom osobama kojima značaj nije uspješno pronađen u izvorima i literaturi, a na zadnjem je mjestu broj hodonima motiviranih osobama koje su isključivo ostavile trag na razvoju Slavenskog Broda. Detaljnije o kategorijama i načinu određivanja kategorije prikazano je u sljedećim poglavljima.

4.1.1 Hodonimi motivirani imenima književnika

U kategoriju hodonima motiviranih imenima književnika svrstani su nazivi ulica i trgova koji su nazvani po imenima osoba koji su najznačajniji po svome radu u književnosti. Ova kategorija uključuje pjesnike i književnike. Takvih je hodonima 66, odnosno čine 28,33% svih antropohodonima u Slavenskom Brodu. U Slavenskom Brodu najveći je udio imena onih književnika čiji je rad značajan na nacionalnoj razini. Takvi su primjeri Ulica Marina Držića, Ulica Ivana Gundulića, Aleja Miroslava Krleža, Ulica Augusta Šenoa, Ulica Vjenceslava Novaka, Ulica Antuna Gustava Matoša, itd. U ovoj su kategoriji tri hodonima koja su motivirana imenima žena, a to su: Ulica Cvijete Zuzorić, Trg Ivane Brlić Mažuranić i Ulica Marije Jurić Zagorke. Ulica koje su nazvane po književnicima iz Slavenskog Broda je tri: Ulica Huga Badalića, Trg Ivane Brlić Mažuranić i Trg Josipa Godlara, a ulica koje su nazvane po književnicima koji su iz Brodsko-posavske županije, iz naselja van Slavenskog Broda je pet: Ulica Matije Antuna Reljkovića, Ulica Mate Grkovića, Ulica Valentina Benošića, Ulica Ferde Filipovića i Ulica Ivana Filipovića. Od lokalnog značaja su hodonimi Trg Josipa Godlara, Ulica Ferde Filipovića, Ulica Mate Grkovića i Ulica Valentina Benošića, odnosno 6,06% hodonima u ovoj kategoriji. Regionalni značaj odražavaju Ulica Jakova Užarevića (županija iz koje dolazi: Osječko-baranjska županija), Ulica Antuna Kanižlića (županija iz koje dolazi: Požeško-slavonska županija), Ulica Josipa Lovretića (županija iz koje dolazi: Vukovarsko-srijemska županija) i Ulica Mijata Stojanovića (županija iz koje dolazi: Vukovarsko-srijemska županija), što je također 6,06% svih hodonima u ovoj kategoriji. Nacionalni značaj odražava 87,88% hodonima u ovoj kategoriji.

4.1.2 Hodonimi motivirani imenima političara i vojnih lica

U kategoriji hodonima motiviranih imenima političara i vojnih lica nazivi su ulica koje su nazvane po osobama čiji je značaj bio politički ili vojni. Ovdje treba napomenuti kako se u ovoj kategoriji nalaze nazivi: Trg žrtava rata, Ulica hrvatskih boraca, Ulica hrvatskih branitelja i Ulica hrvatskih dobrovoljaca. Skupa s ova četiri hodonima u ovoj se kategoriji nalazi 50 hodonima, odnosno 21,46% svih antropohodonima u Slavanskom Brodu. Lokalni značaj odražava 14 hodonima ukupno, primjerice Ulica Milana Kerdića i Ulica Josipa Franka, odnosno 28% ove kategorije. Svi ostali hodonimi iz ove kategorije odražavaju nacionalni značaj, odnosno 72% hodonima u ovoj kategoriji.

4.1.3 Hodonimi motivirani imenima konkretnih osoba vezanih uz religiju

U kategoriji hodonima motiviranih imenima konkretnih osoba vezanih uz religiju nalaze se ulice i trgovi koji naziv nose prema konkretnim osobama koje su vezane uz religiju, kao što su pojedini svećenici, biskupi i slično. Lokalni značaj odražavaju hodonimi Ulica fra Anđela Zvizdovića (dolazi iz Bosne i Hercegovine, imao je veliku ulogu pri obrani kršćanstva pred Osmanskim Carstvom), Trg Josipa Stadlera, Ulica Josipa Stadlera, Ulica Antuna Bačića, Ulica Augustina Jarića, Ulica Fra Marijana Jaića, Ulica Ivana Velikanovića, Ulica Stjepana Marjanovića i Ulica Vida Došena, odnosno 19,57% hodonima u ovoj kategoriji. Regionalni značaj odražavaju hodonimi Ulica Fra Kaje Adžića (županija iz koje dolazi: Požeško-slavonska županija), Ulica fra Luke Ibrišimovića (županija iz koje dolazi: Požeško-slavonska županija), Ulica Grgura Čevapovića (županija iz koje dolazi: Požeško-slavonska županija), Ulica Marijana Lanosovića (naselje iz kojeg dolazi: Orubica, Brodsko-posavska županija) i Ulica Mate Topalovića Lanosovića (naselje iz kojeg dolazi: Zdenci, Brodsko-posavska županija), odnosno 10,87% svih hodonima u ovoj kategoriji. Nacionalni značaj u ovoj kategoriji odražava 69,56% hodonima. Pod nacionalni značaj u ovoj kategoriji podrazumijevaju se ponajviše nazivi prema osobama koje su imale neki drugi značaj na razini države i Crkve u Hrvatskoj, odnosno važni su za identitet katolika kršćana u Hrvatskoj, kao što su Ulica Grgura Ninskog, Ulica Ivana Merza, Ulica Josipa Jurja Strossmayera i slično.

4.1.4 Hodonimi motivirani imenima znanstvenika

U kategoriji hodonima motiviranih imenima znanstvenika nalazi se 21 naziv ulica koje su nazvane prema znanstvenicima. Lokalni značaj odražava sljedećih 7 hodonima: Ulica Davida

Bogdanovića, Ulica Davorina Bazjanca, Ulica Đure Pilara, Ulica Julija Domca, Ulica Luke Lukića, Ulica Matije Mesića, Ulica Tome Skalice, odnosno 33,33% hodonima u ovoj kategoriji. Ostalih 66,67% hodonima u ovoj kategoriji odražava nacionalni značaj, a primjeri takvih su Ulica Nikole Tesle, Ulica Marina Getaldića i Ulica dr. Andrije Štampara.

4.1.5 Hodonimi motivirani imenima umjetnika

U kategoriji hodonima motiviranih imenima umjetnika nalazi se 20 naziva ulica koje su nazvane prema umjetnicima, odnosno glazbenicima, slikarima, kiparima i sl. Lokalni se značaj odražava u 3 hodonima: Ulica Josipa Muravića, Ulica Krešimira Blaževića i Ulica Mie Čorak Slavenske, odnosno u 15% hodonima ove kategorije. Regionalni značaj odražava se u hodonimu Ulica Ivana Domca, Ivan Domac bio je iz Slavanskog Broda, ali ulice nazvane po njemu nalaze se u nekoliko slavonskih gradova. Nacionalni značaj se odražava u preostalim 80% hodonima ove kategorije. Primjeri takvih su Ulica Vatroslava Lisinskog, Ulica Ivana Meštrovića i Ulica Jakova Gotovca. U ovoj je kategoriji 1 hodonim naziv ulice nazvane po ženi - Ulica Mie Čorak Slavenske.

4.1.6 Hodonimi motivirani imenima vladara i plemstva

Hodonimi u kategoriji hodonima motiviranih imenima vladara i plemstva su nazivi ulica koje su posvećene hrvatskim vladarima poput hodonima Ulica Petra Krešimira IV., Ulica kneza Trpimira i Ulica kneza Domagoja. Svi hodonimi iz ove kategorije odražavaju nacionalni značaj. Među hodonimima u ovoj kategoriji jedna je ulica nazvana po ženi - Ulica kraljice Jelene.

4.1.7 Hodonimi motivirani imenima osoba koje su isključivo ostavile trag na razvoj Slavanskog Broda

U kategoriju hodonima motiviranih imenima osoba koje su isključivo ostavile trag na razvoj Slavanskog Broda svrstani su hodonimi koji su nazvani prema osobama za koje u literaturi i izvorima, pa čak niti web portalima nije bilo moguće pronaći bilo kakve druge informacije osim da su bili važni za razvoj Slavanskog Broda. Tako u tu kategoriju ne pripada Ulica dr. Andrije Štampara, jer iako je bio iz okolice Slavanskog Broda, njegov je rad bitan za nacionalnoj razini i pripada u kategoriju znanstvenika, dok za sljedeće hodonime je teže svrstati ih u prijašnje

kategorije. Julije Hoffman bio je zaslužan za pokretanje Gradskog muzeja, iako se u svome životu bavio kratko politikom, kratko povijesti, pa čak je i radio na željeznici, ali u tim se djelatnostima nije posebno isticao. Stjepan pl. Horvat isprva je bio mesar, kada je sagradio i palaču Horvat, kasnije je postao gradonačelnik, a svu je imovinu ostavio gradu te je u palači Horvat smješten Gradski muzej. Đuro Đaković je, prema Hrvatskoj enciklopediji, bio političar, sindikalni i komunalni čelnik, ali u Slavonskom Brodu veći je simbol imena Đuro Đaković kao tvrtke, koja je nazvana po osobi, nego li sama osoba. Tvornica je imala veliki značaj za stanovništvo grada i okolice kao izvor radnih mjesta, a „kako je rastao Đuro tako je rastao i Slavonski Brod” (Piplović, 2022).

4.1.8 Hodonimi motivirani imenima ostalih osoba

U kategoriji hodonima motiviranih imenima ostalih osoba nalazi se 10 hodonima motiviranih imenima osoba za koje nisu pronađeni podaci u literaturi i izvorima o njihovu zanimanju, porijeklu i ostale informacije. To su Ulica Božidara Lučića, Dombovićeve ulica, Ivankov dol I, Ivin put, Ulica Damira i Davora Keve, Ulica Dragutina Račkog, Ulica Franje Marinčevića, Ulica Iličić Mirka, Ulica Josipa Hlišića i Ulica Stjepana Lukića.

4.2 Ojkohodonimi

Ojkohodonimi (grč. οἶκος, č. oikos, kuća, dom) su hodonimi motivirani imenima naselja. U ovom radu u ovu skupinu su svrstani i hodonimi motivirani imenima tradicionalnih regija. U Slavonskom Brodu 13 je hodonima motiviranih imenima gradova iz Dalmacije i samim imenom Dalmacije. Takvi su hodonimi Dalmatinska ulica, Dubrovačka ulica, Splitska ulica, Trogirska ulica, Omiška ulica, i sl. Za Slavoniju se veže 9 takvih hodonima, kao što su Slavonska ulica, Požeška ulica, Osječka ulica i Vukovarska ulica. Vezano za Bosnu i Hercegovinu, 3 su hodonima koji su motivirani nazivom grada ili regije, to su Mostarska ulica, Bosanska ulica i Hercegovačka ulica. Ostali su ojkohodonimi vezani uz ostale dijelove Hrvatske, primjerice Zagorska ulica, Istarska ulica, Zagrebačka ulica i sl.

4.3 Hodonimi motivirani prirodnim obilježjima

U kategoriji hodonima motiviranih prirodnim obilježjima mogu se izdvojiti hodonimi motivirani prirodnim obilježjima terena, orohodonimi, hidrohodonimi, fitohodonimi i zoohodonimi.

4.3.1 Hodonimi motivirani prirodnim obilježjima terena

U ovoj se kategoriji nalazi 13 hodonima koji u svome nazivu opisuju prirodna obilježja terena. Tako se u ovoj kategoriji nalaze hodonimi Brdska ulica, Mali dol, Strma ulica, Prigorski dol, Prigorska ulica, Grbavica, Kotlić (korijen: kotao, kotlina), Vodena vrata, Krivača I (mjesto gdje vodotok meandrira) te su u ovoj kategoriji uvršteni hodonimi koji upućuju na način korištenja zemljišta u prošlosti ili zemljišni pokrov, a to su: Rudine (neobrađeno zemljište obraslo travom; Jezikoslovac.com), Livade I, Šumica, i Gaj (šuma).

4.3.2. Orohodonimi

Orohodonimi (grč. Όρος, č. oros, planina, uzvisina) su nazivi ulica koji su motivirani imenima planina i gora, odnosno uzvisina. Takvi su hodonimi Diljska ulica, Psunjska ulica, i Krndijska ulica, koji su motivirani slavonskim uzvisinama, Kapelska ulica i Velebitska ulica koji su motivirane nazivima uzvisina iz Gorske Hrvatske, Mosorska ulica je hodonim motiviran nazivom uzvisine iz Dalmacije te Žumberačka ulica, Kalnička ulica i Bilogorska ulica, hodonimi koji su motivirani nazivom uzvisine iz Središnje Hrvatske. U ovoj kategoriji ukupno je 9 hodonima.

4.3.3 Hidrohodonimi

Hidrohodonimi (grč: ύδωρ,, č. hidor, voda) su nazivi ulica koji su motivirani imenima tekućica i stajaćica. U Slavonskom Brodu, od 13 hidrohodonima, njih je 4 vezano uz tekućice u Brodsko-posavskoj županiji. Ti su hodonimi Glogovačka ulica, Mrsunjska ulica, Savska ulica, Orljavka ulica, Dravska ulica, Dunavska ulica, Karašička ulica, Bosutska ulica, Kupska ulica, Koranska ulica, Plitvička ulica, Krbavska ulica i Cetinska ulica. Kako je spomenuto ranije u radu, Glogovica, Mrsunja i Sava protječu kroz Slavonski Brod. Orljava se ulijeva u Savu kod Slavanskog Kobaša, koji se nalazi u Brodsko-posavskoj županiji. Drava, Dunav, Karašica i Bosut protječu kroz Slavoniju, a ostali su hidrohodonimi motivirani nazivima tekućica i stajaćice iz drugih dijelova Hrvatske, odnosno Gorskog kotra, Like i Dalmacije.

4.3.4 Zoohodonimi

Jedini je zoohodonim, odnosno hodonim motiviran nazivom životinje, Čaplja. Čaplja se nalazi na grbu grada Slavenskog Broda, kako je spomenuto ranije u radu.

4.3.5 Fitohodonimi

Fitohodonimi su hodonimi motivirani nazivljem biljaka. U Slavenskom Brodu to su Ulica vrba, Ulica breza, Trešnjica, Orahova ulica, Jablanska ulica, Grabovac I, Dudinjak, Cerje, Firkovac – Cerje, Firkovac (fir=jela, rječnik.com), Cvjetna i Rozinka (korijen: roza odnosno ruža), odnosno takvih je 12 hodonima. Vidljivo je da su ovdje zastupljeni hodonimi motivirani nazivljem drveća. „Ulica, odnosno njezin profil, također su zadani. U sredini kolnik, s jedne i druge strane jarak, do jarka zeleni pojas s drvoredom, a zatim nogostup uz same kuće, tj. građevnu liniju. Terezijanske su vlasti za drvored naređivale dudove radi uzgoja dudova svilca. Kako je za vrijeme zrenja plodova dudov plod znatno onečišćivao ulicu, seljaci su ih micali čim su u tome bili slobodni i zamjenjivali ga drugim vrstama stabala” (Živković, 2013). Drvo oraha i trešnje bilo je zasađeno radi samih plodova, odnosno za prehrambene potrebe stanovništva. Obični grab, jablan i hrast cer su vrste listopadnog drveća koje raste u slavenskim šumama, a jele se nalaze na mjestima gdje mikroklima to nalaže.

4.4 Hodonimi motivirani gospodarskim djelatnostima u prostoru i narodnim nazivima

U skupini hodonima motiviranih gospodarskim djelatnostima u prostoru i narodnim nazivima nalazi se 21 hodonim motiviran vjerojatno nazivima koje je stanovništvo prije koristilo za imenovanje ulica u svakodnevnom govoru. Primjeri njih u Slavenskom Brodu su Đurin most, Graničarska ulica, Kolodvorska ulica, Lučka ulica, Željeznička ulica, Vinogradska cesta, Radnička ulica, Rasadnička ulica i sl. Ponavlja se simbol Đure Đakovića. Đurin most je najkraći put između željezničkog kolodvora i tvornice „Đuro Đaković”, koji su radnici koristili svakodnevno, ali i sada. Također, vezano uz tvornicu „Đuro Đaković”, Radnička ulica označava ulicu koja vodi od zapadnog dijela grada, zvanog Kolonija, prema tvornici. Željeznička cesta nalazi se uz željeznicu, kolodvorska vodi prema kolodvoru, odnosno ovi su hodonimi nastali radi praktičnijeg snalaženja i zadržali se bez promjene nazivlja.

4.5 Hodonimi motivirani općim religijskim motivima

U skupini hodonima motiviranih općim religijskim motivima nalazi se 16 hodonima u Slavonskom Brodu. Ako se pribroje antropohodonimi motivirani imenima konkretnih osoba vezanih uz religiju ovoj skupini, općenito hodonima motivirani religijskim motivima ima 62, odnosno jednako ih je kao i ojkohodonima po brojnosti i postotku u ukupnom broju hodonima. Primjeri hodonima motiviranih općim religijskim motivima u Slavonskom Brodu su Trg Svetog Trojstva, Trg Velike Gospe, Ulica Velike Gospe, Ulica Svete Obitelji, Put Male Gospe i slično.

4.6 Ostali hodonimi

U kategoriji ostali hodonimi svrstani su hodonimi čije porijeklo je autorici ostalo nepoznato. Takvi su hodonimi Mikrorajon, Lutvinka, Kerdeni, Šestinac i sl.

4.7 Usporedba izraženosti prostornog identiteta u hodonimima rubnih dijelova grada i centra grada

Sl. 4 Prostorni identitet hodonima na rubu grada i u centru grada (izvor:izrada autorice)

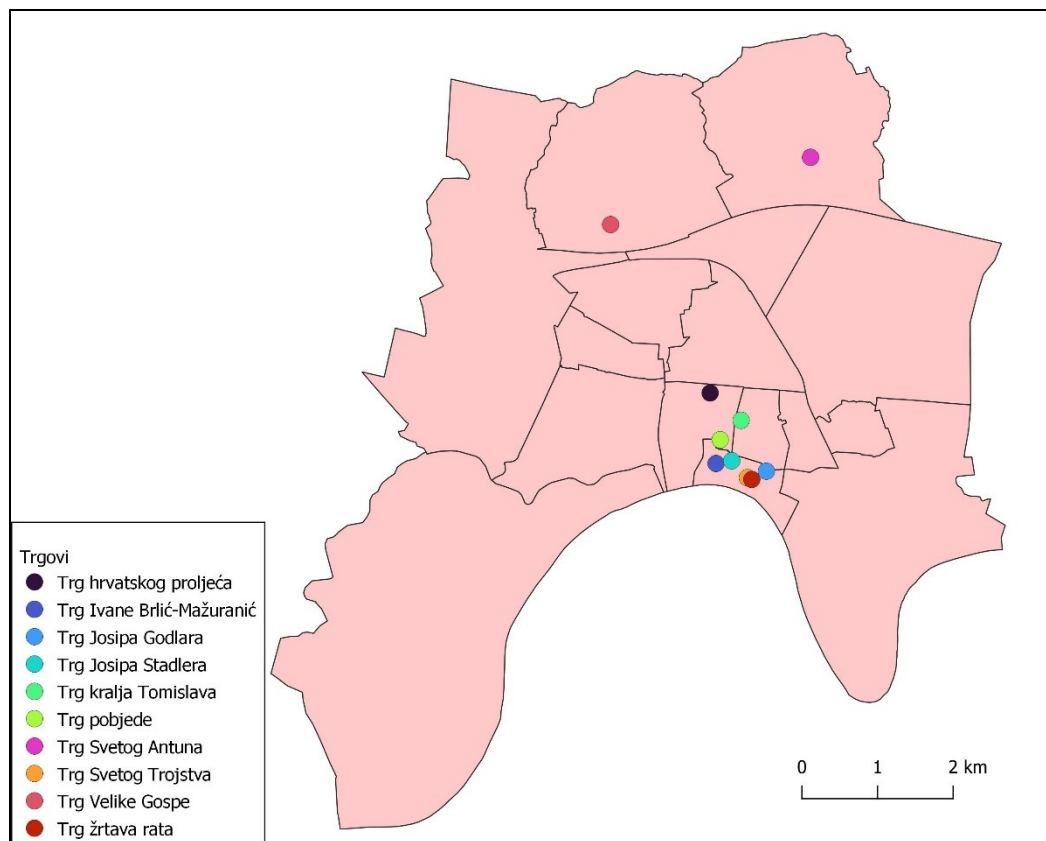
Kako je vidljivo na Slici 5, rub grada i centar grada imaju izražene razlike prostornog identiteta koji hodonimi odražavaju. Na rubnim dijelovima grada, od ukupno 224 hodonima, njih 125 odražava lokalni identitet, regionalni identitet označava 20 hodonima, a nacionalni identitet je izražen kroz 79 hodonima. U centru grada, od ukupno 78 hodonima, njih 24 izražava lokalni identitet, regionalni odražava 4 hodonima, a nacionalni 50 hodonima. Iz Tablice 3 vidljivo je kako je u rubnom dijelu grada znatno više izražen lokalni identitet, dok je nacionalni najviše izražen u centru grada. Regionalni identitet kroz hodonime je više izražen u rubnim dijelovima grada, nego li u centru grada.

Tablica 3 Izraženost prostornog identiteta u centru grada i u rubnim dijelovima grada Slavonskog Broda (izvor: izrada autorice)

Dio grada	Lokalni identitet		Regionalni identitet		Nacionalni identitet		Ukupno
	Ukupno	%	Ukupno	%	Ukupno	%	
Centar	24	30,77	4	5,13	50	64,10	78
Rubni dio	125	55,80	20	8,93	79	35,27	224

4.8 Nazivlje trgova i njihov položaj u Slavonskom Brodu

Nazivi trgova u Slavonskom Brodu motivirani imenima osoba koje su dio života živjele u Slavonskom Brodu su Trg Ivane Brlić-Mažuranić, Trg Josipa Godlara i Trg Josipa Stadlera. Trg kralja Tomislava, Trg hrvatskoog proljeća, Trg pobjede te Trg žrtava rata su nazivi trgova koji izražavaju nacionalni identitet, a motivirani motivima iz religije su nazivi Trg Svetog Antuna, Trg Velike Gospe i Trg Svetog Trojstva.

Sl. 5 Trgovi u Slavonskom Brodu (izvor: izrada autorice)

Trgovi dalje od centra grada nazvani su po motivima iz religije, kako je vidljivo na Slici 6. To se može objasniti činjenicom da trgovi dalje od centra nisu središta političkog, zabavnog i sličnog sadržaja, nego se nalaze uz crkve u više suburbanim obiteljskim dijelovima grada.

4.7.1 Glavni gradski trg – Trg Ivane Brlić Mažuranić

Tijekom stoljeća, Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu doživio je mnoge promjene. Sve do početka 70-ih godina 19. stoljeća, trg je bio ograničen tvrđavom na zapadu i strogim pravilima koja su zabranjivala gradnju opekama i dvokatnicama. Originalni trg s kućama na sjevernoj i južnoj strani bio je zatvoreniji i manjih dimenzija u usporedbi s današnjim izgledom. Nakon što je grad prešao iz vojnog u civilni status, trg je prošao kroz renesansu i postao reprezentativno središte grada. Bogate trgovačke obitelji su gradile prekrasne palače po uzoru na bečku arhitekturu Grunderzeita i Jugendstila kako bi živjele na tom trgu. U međuratnom razdoblju, dodane su nove palače kao što su Prva hrvatska štedionica, Benčevićeva uglovnica i dvokatnica Franje Schwendemanna, koje su upotpunile izgled trga prije ratnih razaranja. Trg je prvobitno nosio ime

Tržnica (Pijaca), a kasnije je preimenovan u Jelačićev trg, Trg Josipa Broza Tita, da bi konačno 1990. godine dobio ime Trg Ivane Brlić Mažuranić. (Terzin, 2017)

5. Analiza spomenika

Prema Proleksis enciklopediji Leksikografskog zavoda Miroslava Krleža, postoje dvije definicije spomenika. Prva definicija spomenika bila bi da je to „naziv za materijalnu baštinu iz prošlih vremena (značajna umj., kult., pov. dobra, živa i neživa priroda)”, a druga da je to „javno arhitektonsko zdanje ili kiparsko ostvarenje (kip, poprsje, glava, grupa figura) posvećeno spomeni na zaslužne ljude ili povijesne događaje” (Proleksis enciklopedija). U ovome će se radu analizirati gradski spomenici prema drugoj definiciji, odnosno spomenici u užem smislu, zbog velike brojnosti spomenika u Slavonskom Brodu kao spomenika u širem smislu. U materijalnu baštinu iz prošlih vremena, osim Tvrđave Brod, mogle bi se uvrstiti i razne građevine, ali i ostali simboli koji su namjerno ili nenamjerno u prošlosti integrirani u gradski krajolik. Stoga se u ovome radu analiziraju gradske skulpture.

Na južnom dijelu glavnog gradskog trga nalazi se grb grada Slavenskog Broda. Ovaj je spomenik, prikazan na Slici 4, postavljen tako da je okrenut prema sjeveru, odnosno „prema gradu”, ne „prema Savi”, što bi značilo „prema Bosni i Hercegovini”.

Sl. 6 Grb Slavenskog Broda na glavnom gradskom trgu (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Na samom gradskom trgu nalazi se i spomenik u čast Ivani Brlić Mažuranić, rad kiparice Marije Ujević, koji je otkriven 2004. godine pred Kazališno-koncertnom dvoranom Ivane Brlić-Mažuranić, a 2011. godine premješten je na Trg Ivane Brlić-Mažuranić. Skulptura je okrenuta prema jugu, a nalazi se u središtu glavnog gradskog trga.

Sl. 7 Skulptura Ivane Brlić-Mažuranić, Marija Ujević (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Postavljanje skulptura koje prikazuju likove iz bajki Ivane Brlić-Mažuranić realizirano je kroz europski projekt „Interpretacijski centar Ivana Brlić-Mažuranić”. Skulpture koje su nastale uz pomoć ovog projekta financirane su sredstvima Europske unije.

Neposredno uz trg nalaze se skulpture Šegrta Hlapića, rad kipara Kuzme Kovačića, te Lutonjice Toporka i djeda Neumijke, rad kipara Nikole Vrljića, koje „gledaju” prema trgu. Kada je otkrivena skulptura Šegrta Hlapića na portalu SB Plus izdan je članak s nazivom „Hoće

li biti potrebno objašnjavati o komu se radi?’’ U članku piše kako je kip postavljen „tiho”, odnosno bez rezanja vrpce ili svečanog otvorenja, kao i skulptura koja prikazuje borbu viteza Relje i Zmaja Ognjenog, koja se nalazi između Kazališno-koncertne dvorane Ivane Brlić-Mažuranić i Šetališta braće Radić. Šegrt Hlapić glavni je lik bajke Ivane Brlić-Mažuranić „Čudnovate zgrade šegrta Hlapića” koja je jedina bajka Ivane Brlić-Mažuranić koja je filmski obrađena. Lutonjica Toporko i djed Numijka likovi su iz bajke „Lutonjica Toporko i devet župančića”. Djed Neumijka bio je čarobnjak koji je Toporku devet malih javora pretvorio u devetero sinova.

Sl. 8 Skulptura Šegrta Hlapića, Kuzma Kovačić
Nikola Vrljić

(izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Sl. 9 Lutonjica Toporko i djed Neumijka,

(izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Skulpturu „Relja sa zmajem” izradio je kipar Tomislav Kršnjavi, a za SB plus portal izjavio je kako je „ u središtu ovoga kipa tema pobjede dobra nad zlom i sve je vođeno tom mišlju. Zmaj je jako velik, strašno veliko zna biti i zlo, nekad je ono i preko čovjeka. Ovaj vitez je miran i mada je puno manji od zla, on pobjeđuje svojim prolazom, usredotočenošću na srce. On je zlatni vitez pobjede. To što vjeruje i ljubi, omogućuje mu da s lakoćom i čak bez gledanja

u zlo pobijedi te na neki način samo prođe kroz to zlo. Djelo sam zamislio i kao spomenik svim našim čuvarima, braniteljima, policajcima i mnogima koji nas i danas štite.”

Sl. 10 Relja sa Zmajem, Tomislav Kršnjavi (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Na Šetalištu braće Radić nalazi se skulptura Potjeha, rad kiparice Ljubice Buble Dragojević. Prikazuje glavnog lika bajke „Kako je Potjeh tražio istinu”, Potjeha, te mu je za leđima mali bijes, koji u bajci simbolizira zlo. U bajci Potjeh sjedi i pokušava spoznati istinu razmišljanjem. Skulptura je postavljena na dio šetališta koji je namijenjen i uređen za sjedenje građana, ima klupe i gleda prema Savi.

Sl. 11 Potjeh, Ljubica Bubla Dragojević (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Sl. 12 Mia Čorak Slavenska. Tomislav Kršnjavi (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Spomenik u čast prvoj hrvatskoj primabalerini, Miji Čorak Slavenskoj, izradio je Tomislav Kršnjavi. Mia Čorak Slavenska rođena je u Slavenskom Brodu, djelovala je u SAD-u, a spomenik je postavljen u listopadu 2022. godine, povodom 20. godišnjice njene smrti. Spomenik se nalazi do glavnog gradskog trga, a okrenut je prema Kazališno-koncertnoj dvorani Ivane Brlić-Mažuranić.

Sl. 13 Josip Stadler, nepoznati autor i Sl. 14 Motiv na spomeniku posvećenom Josipu Stadleru (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Skulptura koja prikazuje Josipa Stadlera s troje djece nalazi se na Trgu Josipa Stadlera. Josip Stadler rođen je u Slavenskom Brodu. Bio je vrhbosanski nadbiskup, ali „uočava se njegova iznimna važnost u teškim povijesnim okolnostima austro-ugarske vladavine u Bosni i Hercegovini” (Lamešić, 2020). Pisao je znanstvene radove na području filozofije i teologije.

Sl. 15 Franjo Tuđman, Kuzma Kovačić (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Skulptura Franje Tuđmana rad je Kuzme Kovačića, a kako je objavljeno na portalu Dnevnik.hr 09. prosinca 2006., spomenik su otkrili gradonačelnik Mirko Duspara i supruga pokojnoga predsjednika Ankica Tuđman. Spomenik se nalazi na Trgu pobjede i okrenut je prema glavnom gradskom trgu.

Sl. 16 Spomenik poginulim braniteljima Hrvatske, Ante Brkić (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Sl. 17 Spomenik poginulim braniteljima Hrvatske, Ante Brkić (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Kako piše Kokanović (2018), spomenik poginulim braniteljima Hrvatske s izlivenih 399 imena otkriven je 2004. godine „Spomen je podignut u parku Klasije i predstavljat će trajni spomen na branitelje s područja bivše općine Slavonski Brod, poginule u Domovinskom ratu. Djelo je rad akademskog kipara Ante Brkića simbolizira majku s djetetom koje pruža stiliziranom grbu ispod kojeg su upisana imena poginulih. Spomenik su otkrili majka dvojice poginulih branitelja Anđa Majetić, sin poginulog branitelja Ivan Sušak i brodski gradonačelnik dr. Jozo Meter” (Kokanović, 2018).

Sl. 18 Prekinuto djetinjstvo, Petar Dolić i Petra Tončić Lipovšćak (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Spomenik Prekinuto djetinjstvo rad je Petra Dolića i Petre Tončić Lipovšćak (Galerija umjetnina grada Slavenskog Broda, 2016). Spomenik je postavljen na dječjem igralištu i posvećen je djeci „poginuloj u Domovinskom ratu kroz motiv slagalice u kojoj nedostaju dvije, simbolizira

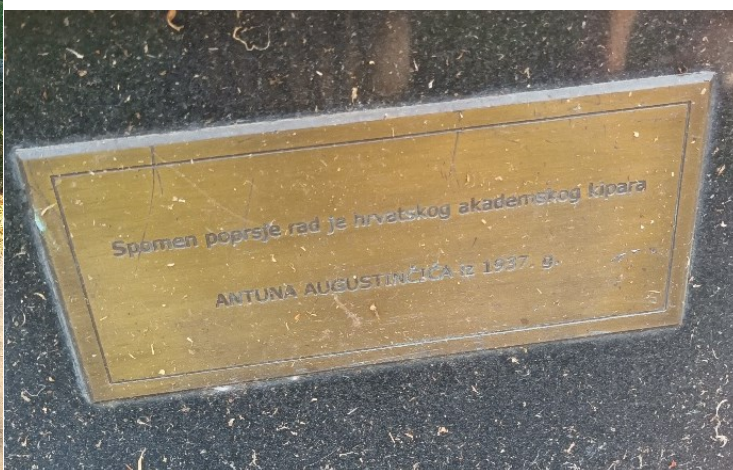
nedovršene životne slagalice, nedoživljene mladosti, nakon što su tolika djeca prerano postala anđeli na nebu” (Galerija umjetnina grada Slavenskog Broda, 2016).

Sl. 19 Poginuloj djeci u Domovinskom ratu, Antun Babić (izvor: Sarajlija, 2022)

Udruga „Hrvatska žena” postavila je 2000. godine spomenik Poginuloj djeci u Domovinskom ratu ispred Osnovne škole Huga Badalića. „Djevojčica sa strahom u očima, rad akademskog kipara Antuna Babića, podsjećat će generacije koje dolaze na naše male sugrađane koji nikada nisu dočekali mir” (Kokanović, 2020).

Na Trgu žrtava rata nalazi se spomen poprsje posvećeno Stjepanu Radiću, koje je izradio August Augustinčić 1937. godine.

Sl. 20 Stjepan Radić, August Augustinčić i Sl. 21 Detalj na spomen poprsju Stjepana Radića (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Na Trgu pobjede nalazi se spomen poprsje posvećeno Dr. Anti Starčeviću, koje je izradio zagrebački kipar Ante Starčević (Grad Slavonski Brod, 2010). Ovo je spomen poprsje smješteno među drveće, dalje od pješačke staze i nije isprva uočljivo sa samog Trga pobjede.

Sl. 22 Dr. Ante Starčević, Ante Starčević (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Sl. 23 Ivan Velikanović, Ante Starčević
(izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Sl. 24 Ivan Domac, Ante Starčević
(izvor: fotografirala je autorica, 2023)

Na Trgu Svetog Trojstva postavljene su biste u čast Ivanu Velikanoviću, Ivanu Domcu i Vladimiru Filakovcu. Sve tri biste izradio je Ante Starčević. Također, isti kipar izradio je i bistu posvećenu Đuri Pilaru, koja stoji u dvorištu Osnovne škole „Đuro Pilar“, koja se nalazi u naselju Podvinje.

Sl. 25 Vladimir Filakovac, Ante Starčević (izvor: Muzej Brodskog Posavlja, 2017)

U južnom dijelu gradske četvrti Plavo polje, između gradskih četvrti Centar i Jelas, smješten je spomenik podignut u čast Đuri Đakoviću. Izradio ga je Ante Despot, a njegova je kći rekla kako je kroz „taj lik Đure Đakovića, odnosno spomenik, njezin otac htio iskazati simbol radničke klase i metalnog radnika" (Safundžić, 2022).

Sl. 46 Đuro Đaković, Ante Despot (izvor: Safundžić, 2022)

Sl. 27 Otac i sin, Tomislav Kršnjavi (izvor: fotografirala je autorica, 2023)

„Ova skulptura spomenik je svim šetačima u Slavanskom Brodu, a nalazi se na jednoj od najprometnijih šetališta u našem gradu. Položaj postavljene skulpture ističe i posebnost drveta koje se proteže iznad nje, a autor ove skulpture je Tomislav Kršnjavi" (Grad Slavonski Brod, 2022).

6. Analiza rezultata ankete

Kao dio istraživanja, provedena je online anketa o stavovima Brođana i stanovnika okolice Slavonskog Broda. U anketi je sudjelovalo 368 ispitanika. Iz Slavonskog Broda je 285 ispitanika, što čini 77,45% ukupnog broja ispitanika, dok je ostatak iz naselja u okolici Slavonskog Broda. Najmađi ispitanik ima 18 godina, a najstariji 74 godine. Prosječna dob svih ispitanih osoba je 37.26 godina, a medijana dob je 34 godine. U Tablici 1 detaljnije je prikazana spolna, dobna i obrazovna struktura ispitanika.

Tablica 4 Naselje u kojem žive ispitanici, dobna i obrazovna struktura ispitanika te njihov udio u ukupnom broju stanovnika (izvor: odgovori prikupljeni u anketi koju je provela autorica)

Naselje	Spol	Dob	Najviši dosad završeni stupanj obrazovanja	Ukupno	Udio u ukupnom broju ispitanika (%)
Svi odgovori	Svi odgovori	Svi odgovori	Svi odgovori	368	100
Svi odgovori	Ženski	Svi odgovori	Svi odgovori	185	50,27
Svi odgovori	Muški	Svi odgovori	Svi odgovori	181	49,18
Svi odgovori	Ne želim se izjasniti	Svi odgovori	Svi odgovori	2	0,54
Svi odgovori	Svi odgovori	18-24	Svi odgovori	48	13,04
Svi odgovori	Svi odgovori	25-34	Svi odgovori	68	18,48
Svi odgovori	Svi odgovori	35-44	Svi odgovori	69	18,75
Svi odgovori	Svi odgovori	45-54	Svi odgovori	65	17,66
Svi odgovori	Svi odgovori	55-64	Svi odgovori	63	17,12
Svi odgovori	Svi odgovori	65-74	Svi odgovori	55	14,95
Slavonski Brod	Svi odgovori	Svi odgovori	Svi odgovori	285	77,45
Ostala naselja	Svi odgovori	Svi odgovori	Svi odgovori	83	22,55
Svi odgovori	Svi odgovori	Svi odgovori	Osnovna škola	26	7,07
Svi odgovori	Svi odgovori	Svi odgovori	Srednja škola	184	50,00
Svi odgovori	Svi odgovori	Svi odgovori	Visoka i viša stručna sprema	152	41,30
Svi odgovori	Svi odgovori	Svi odgovori	Doktorat	6	1,63

S obzirom na opširnost analize prema ovim strukturama, u ostalim se pitanjima analiziraju samo prosječni dogovori svih ispitanika, dok će analiza prema strukturama (dobnoj, spolnoj, prema stupnju obrazovanja i mjestu boravka) biti opisana u drugom radu.

6.1 Odgovori na pitanje: „Koliko pozornosti obraćate na nazive ulica u Slavonskom Brodu?”

Prvo pitanje vezano je uz svijest općenito kod stanovništva o nazivlju ulica. Ispitanici su mogli ocijeniti koliko pozornosti obraćaju na nazive ulica u Slavonskom Brodu na skali od 1 do 5, s tim da ocjena 1 označava „uopće ne obraćam pozornost”, a ocjena 5 „obraćam izrazito veliku pozornost”. Prosječna ocjena svih ispitanika je 3.36, dok je prosječno odstupanje ocjene od prosjeka, tj. standardna devijacija 1.18.

6.2 Odgovori na pitanje: „Koliko ste zadovoljni sadašnjim nazivljem ulica?”

Drugo pitanje odnosilo se na zadovoljstvo postojećim nazivljem ulica kod ispitanika. Ispitanici su mogli svoje zadovoljstvo nazivljem ulica ocijeniti na skali od 1 do 5, pri čemu je 1 označavalo odgovor „uopće nisam zadovoljan/zadovoljna”, a ocjena 5 „vrlo sam zadovoljan/zadovoljna”. Prosječna ocjena zadovoljstva nazivljem ulica svih ispitanika je 3,5, a prosječno odstupanje od prosjeka iznosi 0.82, što je manje nego li u prethodnom pitanju.

6.3 Odgovori na pitanje: „Slažete li se s tvrdnjom da su nazivi ulica i trgova dobro raspoređeni u prostoru grada – sukladno važnosti osoba po kojima su nazvani?”

U trećem pitanju ispitanici su iznijeli svoj stav o rasporedu nazivlja ulica i trgova unutar grada. Mogli su ocijeniti koliko se slažu sa tvrdnjom da su nazivi ulica i trgova dobro raspoređeni u prostoru grada – sukladno važnosti osoba po kojima su nazvani sa ocjenom na skali od 1 do 5. Ocjena 1 označava tvrdnju „uopće se ne slažem”, a ocjena 5 tvrdnju „potpuno se slažem”. Prosječan odgovor svih ispitanika je 3.19, a prosječno odstupanje od prosjeka iznosi 0.83.

6.4 Odgovori na pitanja: „Koliko je u gradu trenutno naziva ulica i trgova vezanih uz kategorije navedene dolje?” i „Koliko bi u Slavonskom Brodu trebalo biti naziva ulica i trgova vezanih uz kategorije navedene dolje?”

U četvrtom pitanju ankete, pitanju „Koliko je u gradu trenutno naziva ulica i trgova vezanih uz kategorije navedene dolje?”, ispitanici su izrazili svoju percepciju o tome kojih naziva ima

najviše a kojih najmanje. Mogli su ocijeniti svaku od sljedećih kategorija sa ocjenom na skali od 1 do 5, pri čemu 1 označava da nekih naziva ima najmanje, a 5 da nekih naziva ima najviše. Ponuđene kategorije su sljedeće: Književnici, Znanstvenici, Umjetnici, Političari i vojna lica, Osobe i fenomeni vezani uz religiju, Osobe koje su ostavile traga na razvoj Slavanskog Broda, Priroda (biljke, životinje, reljef, npr. strmo, brdsko...), Nazivi vezani uz toponime u prostoru Slavanskog Broda i okolice (npr. Sava, Dilj...), Nazivi vezani uz prijašnje djelatnosti i narodne nazive (npr. Crni Križ, Janjmlin...), Imena koja upućuju na migracije i veze s drugim gradovima/regijama/državama (npr. Lička, Dalmatinska...) te kategoriju Ostalo te su ispitanici mogli napisati nešto što nije ponuđeno, a smatraju da je prisutno u nazivlju ulica i trgova. U petom su pitanju ispitanici mogli za iste ove kategorije izraziti mišljenje o tome koliko bi trebala koja kategorija biti zastupljena u nazivlju ulica i trgova. Ispitanici u odgovarali s ocjenama od 1, koja označava najmanju zastupljenost, do 5, koja označava najveću zastupljenost.

Tablica 5 Prosječni odgovori na 4. i 5. pitanje ankete (izvor: izrada autorice)

Kategorija	Trenutno ima najviše (1-5)	Misle da treba biti najviše (1-5)
Književnici	2,93	3,18
Političari i vojna lica	2,90	2,02
Imena koja upućuju na migracije i veze s drugim gradovima/regijama/državama (npr. Lička, Dalmatinska...)	2,66	2,40
Osobe koje su ostavile traga na razvoj Slavanskog Broda	2,41	3,76
Osobe i fenomeni vezani uz religiju	2,39	2,40
Umjetnici	2,27	3,10
Znanstvenici	2,15	3,31
Nazivi vezani uz toponime u prostoru Slavanskog Broda i okolice (npr. Sava, Dilj...)	2,09	2,99
Nazivi vezani uz prijašnje djelatnosti i narodne nazive (npr. Crni Križ, Janjmlin...)	1,72	2,51
Ostalo (navesti u zadnjem pitanju)	1,70	1,90
Priroda (biljke, životinje, reljef, npr. strmo, brdsko...)	1,69	2,54

Kako je prikazano u Tablici 5, ispitanici smatraju kako je trenutno najveća zastupljenost hodonima motiviranim imenima književnika, zatim političara i vojnih lica, imena koja upućuju na migracije i veze s drugim gradovima/regijama/državama (npr. Lička, Dalmatinska...), osoba koje su ostavile traga na razvoj Slavanskog Broda, osoba i fenomena vezanih uz religiju, umjetnika, znanstvenika, naziva vezanih uz toponime u prostoru Slavanskog Broda i okolice (npr. Sava, Dilj...), naziva vezanih uz prijašnje djelatnosti i narodne nazive (npr. Crni Križ, Janjemin...), naziva motiviranih motivima iz kategorije ostalo, a najmanje je zastupljeno hodonima motiviranih prirodom (biljke, životinje, reljef, npr. Strmo, brdsko...). Kategorije koje i trebale biti najviše zastupljene u nazivima ulica i trgova prema odgovorima ispitanika su hodonimi motivirani imenima osoba koje su ostavile traga na razvoj Slavanskog Broda, zatim znanstvenika, književnika, umjetnika, nazivima vezanim uz toponime u prostoru Slavanskog Broda i okolice (npr. Sava, Dilj...), prirodu (biljke, životinje, reljef, npr. strmo, brdsko...), nazivima vezanim uz prijašnje djelatnosti i narodne nazive (npr. Crni Križ, Janjemin...), imenima koja upućuju na migracije i veze s drugim gradovima/regijama/državama (npr. Lička, Dalmatinska...), osobama i fenomenima vezanim uz religiju, političarima i vojnim licima te je zadnja kategorija ostalo. Kako je vidljivo u Tablici, jedine dvije kategorije koje su ispitanici prosječno označili manjom ocjenom u 5. nego li u 4. pitanju, odnosno smatraju da ih ima više nego bi ih trebalo biti su kategorije naziva prema imenima političara i vojnih lica te imenima koja upućuju na migracije i veze s drugim gradovima/regijama/državama (npr. Lička, Dalmatinska...).

6.5 Odgovori na pitanja o utjecaju na nazivlje ulica

U anketi su se 6. i 7. pitanje odnosili na utjecaj na nazivlje ulica. U šestom pitanju od ispitanika se tražilo da s ocjenom od 1 do 5, pri čemu 1 označava najmanji utjecaj, a 5 najveći utjecaj, označe koliko misle da nazive ulica utjecaj imaju stanovnici grada, političari i gradska vlast, povijesničari i znanstvenici (sociolozi, geografi...) i netko drugi (navesti u napomenu), dok se u sedmom pitanju od ispitanika tražilo da istim načinom vrednovanja izraze mišljenje koliko na nazive ulica trebaju imati utjecaja stanovnici grada, političari i gradska vlast, povijesničari i znanstvenici (sociolozi, geografi...) i netko drugi (navesti u napomenu).

Tablica 6 Prosječni odgovori na 6. i 7. pitanje ankete (izvor: izrada autorice)

Utjecaj na nazive ulica	Trenutno imaju	Trebaju imati
Stanovnici grada	1,41	3,75
Političari i gradska vlast	4,12	2,24
Povjesničari i znanstvenici (sociolozi, geografi...)	2,38	3,45
Netko drugi. Navedite	1,59	1,62

Kako je vidljivo u Tablici 6, ispitanici smatraju kako trenutno najmanji utjecaj na nazivlje ulica imaju stanovnici grada te smatraju da bi upravo stanovnici grada trebali imati najveći utjecaj na nazivlje ulica. Zatim smatraju kako bi drugi s najvećim utjecajem trebali biti povjesničari i znanstvenici (sociolozi, geografi...), koji trenutno, ako se zanemari kategorija netko drugi, imaju drugi najmanji utjecaj na nazivlje ulica. Ispitanici misle kako bi najmanji utjecaj trebali imati političari i gradska vlast, a da sada imaju najveći utjecaj na nazivlje ulica. Vezano uz kategoriju netko drugi, jedan je ispitanik odgovorio kako bi na nazivlje ulica utjecaj trebale imati Crkvene vlasti, a jedan je ispitanik odgovorio kako na nazivlje ulica najviše utječu mediji.

6.6 Komentari i primjedbe ispitanika

Zadnje pitanje ankete bilo je otvorenog tipa i glasilo je: „Ako ima još nešto što želite reći, ovdje slobodno napišite (primjedbe, prijedlozi,...)“. Budući da komentara i primjedbi nije bilo mnogo, citiraju se svi.

„Nitko ne pita obične građane, koji nisu na nekoj poziciji (ili) u politici kako žele da se ulice zovu, kako stvarno građani ulice nazivaju. Ne treba mijenjati sve nazive, ali bilo bi dobro promijeniti nazive koji se ne upotrebljavaju i umjesto njih staviti one nazive koje ljudi koriste. Puno ljudi zna gdje je Široka, ali ne znaju da je to ulica Petra Krešimira IV., puno ljudi zna kada im se kaže kod Crnog križa, ali ne zna da je to ulica Andrije Štampara ili okomito na nju Josipa Jurja Strossmajera, kada se nekom kaže kod Janjemplina nitko neće pomisliti na ulice J.J. Strossmajera, Juraja Dobrile ili Frana Supila koje su u tom nekom krugu, svi znaju kada se kaže idemo na kej, ali rijetko tko da je to Šetalište braće Radića...“

„Određivanje naziva ulica ne bi trebalo biti odraz trenutnog političkog stava vladajućih, bilo bi lijepo ne zaboraviti zaslužne sugrađane kroz povijest.“

„Nažalost, u Slavonskom Brodu promjene naziva ulica događaju se samo zbog prikupljanja političkih poena (npr. Slučaj s Budakovom ulicom).“

„ Iskreno, do sada nisam obraćala preveliku pažnju na nazive ulica. Bilo bi lijepo kada bi bilo više ulica koje nose naziv stanovnika našeg grada.“

„ Današnji naziv Ulica dr. Mile Budaka mi se ne sviđa, ne sviđa mi se sto nitko ne pita građane.“

Iz ovih je citata vidljivo nepovjerenje građana u političare i gradsku vlast, a može se iščitati i želja za većom implementacijom građana i njihovih mišljenja te svakodnevnog govora i života u simbolički krajolik grada.

7. Rasprava

S obzirom na navedene podatke i analize u geografskom informacijskom sustavu QGIS, prikazuje se jedna od mogućih interpretacija simboličkog krajolika Slavenskog Broda. Treba napomenuti kako mnoge komponente kulturnog krajolika u ovom radu nisu analizirane zbog njihove brojnosti, ali bi ih trebalo dodatno istražiti i interpretirati u cjelini s navedenim komponentama.

Ako se promatra naziv glavnog gradskog trga, Trga Ivane Brlić Mažuranić, može se primjetiti promjena njegova naziva neposredno prije početka Domovinskog rata. Kako je ranije u radu navedeno, glavni gradski trg nosio je ime prema Josipu Brozu Titu, a prije toga po banu Josipu Jelačiću. Ova se činjenica može interpretirati kao pokušaj da se odmakne od politike, sukoba i isticanja nacionalnosti. Slavonski Brod je, zbog neposredne blizine Bosne i Hercegovine te industrijskog razvoja samog grada, grad u kojemu su tada radili i živjeli, uz Hrvate, Srbini i Bošnjaci. Oni su također bili dio grada, bez obzira na nacionalnost. Iz ojkohodonima poput Mostarska, Bosanska, Heregovačka ulica, ali i antropohodonima motiviranih imenima osoba iz Bosne i Hercegovine, posebice onima koji se referiraju na povezanosti franjevacu u Bosni i Hercegovini s brodskim franjevcima, može se zaključiti da je povezanost s Bosnom i Hercegovinom dio kulturnog krajolika Slavenskog Broda. Zbog toga je, kako bi se izbjegli sukobi u već osjetno predratnoj atmosferi, glavni gradski trg nazvan prema istaknutoj književnici priča za djecu, umjesto prema osobama koje bi se mogle interpretirati kao istaknuti nacionalni simboli. Nastavno na to, na rubovima grada više je nazivlja ulica prema osobama lokalnog značaja u odnosu na nazive u centru grada. Nakon Domovinskog rata, mnogi stanovnici Bosanske Posavine došli su

živjeti u Slavonski Brod. Brođani su živjeli u centru grada i četvrtima koje okružuju centar, a nastale su u doba razvoja industrije u Slavonskom Brodu, gdje su mogli po niskim cijenama otkupiti stanove koje su im tvornice dodjelile. Doseljenici nakon Domovinskog rata gradili su si kuće u rubnim dijelovima grada, gdje je tada zemljište bilo izrazito povoljno, a materijal za izgradnju bio im je dodijeljen iz sredstava koja su došla kao pomoć za obnovu od rata. Stoga je manje izraženo nazivlje ulica na rubovima grada prema osobama koje odražavaju nacionalni identitet u odnosu na nazivlje ulica u centru grada. Iako su nazivi ulica, općenito u gradu, prema političarima i vojnim licima po zastupljenosti u antropohodonimima najbrojniji nakon naziva ulica motiviranih imenima književnika, kao snažan simbol nacionalnog identiteta slabije je zastupljen broj naziva ulica i trgova motiviranih imenima hrvatskih vladara i plemstva. Isto tako, nazivi trgova odražavaju veći lokalni identitet i povezanost uz religiju, što će se još spomenuti.

S obzirom na izražena sjećanja na Domovinski rat kod stanovništva Slavanskog Broda, posatavljanjem skulptura koje prikazuju likove iz priča Ivane Brlić-Mažuranić i balerine Mie Čorak Slavenske u samom centru grada, moguće je da se pokušava obratiti pozornost građana na kulturu i umjetnost, umjesto na politiku i nacionalne simbole. Pokušava se brendirati život i djelo Ivane Brlić-Mažuranić. Kroz spomenike koji simboliziraju sjećanje na žrtve rata i sam Domovinski rat vidljivi su motivi djece. Kako je navedeno u radu, u Slavonskom Brodu je u Domovinskom ratu stradao veliki broj djece. Roditelji i ostala rodbina te stradale djece nosi sjećanje na njih i vrlo negativne posljedice Domovinskog rata, što ne treba zanemariti, a to je u krajoliku zapisano upravo kroz navedene spomenike. Iako spomenici s motivom djece kao žrtvom Domovinskog rata nisu postavljeni zbog sljedećeg, mogu se interpretirati i kao simbol mladih obitelji i djece koji napuštaju Slavoniju, pa tako i Slavonski Brod kroz zadnjih trideset godina, a intenzivnije u zadnjih deset godina, što je vidljivo kroz usporedbu popisa stanovništva 2011. i 2021. godine. Slavonski Brod je, kako je već navedeno, u tih 10 godina izgubio 15,64% stanovništva, dok je indeks starosti narastao sa 100.9 na 164.6 starih stanovniika na 100 mladih, unatoč mjerama za zadržavanje i privlačenje mladih obitelji u Grad. Vrijednost obitelji i djece u gradu potvrđuje i postavljanje spomenika „Otac i sin“ koji je postavljen kao dio šetališta, a prikazuje oca koji drži sina, na kojeg se oslonilo staro stablo koje je jedan od simbola ulice u kojoj se šetalište nalazi. Vrijednost obitelji usko je povezana sa tradicijom kršćanstva.

Kako je vidljivo iz rezultata ankete, građani Slavanskog Broda nemaju povjerenje u političare i gradsku vlast, nego smatraju da bi stanovnici grada i znanstvenici trebali više odlučivati o nazivlju

ulica i trgova u Slavonskom Brodu. Ranije spomenuto, jedine dvije kategorije za koje ispitanici smatraju da ih ima više nego bi ih trebalo biti su kategorije naziva prema imenima političara i vojnih lica te imenima koja upućuju na migracije i veze s drugim gradovima/regijama/državama (npr. Lička, Dalmatinska...). Uz nepovjerenje ispitanika prema političarima i gradskoj vlasti, ovdje se može reći kako im je bitniji lokalni identitet, toponimi iz grada i okolice, život samih građana Slavonskog Broda, nego li migracije drugi dijelovi Hrvatske te druge države, kojima bi se možda izražavao regionalni i nacionalni identitet. To se može objasniti činjenicom da je Slavonski Brod, kako je navedeno u poglavlju o povijesti grada, uvijek bio grad na granici koji bi si državne tvorevine, s centrom moći na prostoru današnje Hrvatske ili Europe, prisvajale i upravljale njime, što je kroz vrijeme jačalo lokalni identitet i nepovjerenje prema politici i vlastima. Recentni ulazak Hrvatske u Schengenski prostor te malo ranije u Europsku uniju potvrđuju to ponavljanje povijesti značaja smještaja i položaja ovog grada.

Uz granični položaj grada može se povezati i religija te simboli koji upućuju na religiju. U uličnom je nazivlju broj hodonima motiviranih religijom drugi po brojnosti, nakon antropohodonima. Slavonski Brod kroz povijest je bio granica između islama i kršćanstva, što je jačalo identitet kroz vjersko izražavanje. Trenutno je u Slavonskom Brodu veći udio katolika nego li u prosjeku u Hrvatskoj, a manji je udio ateista i agnostika u ukupnom broju stanovnika grada nego li u prosjeku u Hrvatskoj. Povijest frnjevacu u Slavonskom Brodu je duga i oni su kroz povijest bili simbol obrane od islama, odnosno Osmanskog Carstva. Zbog toga se u uličnom nazivlju ističu nazivi ulica prema pojedinim franjevcima uz ostale motive iz religije.

Iako nema rezultata istraživanja izraženosti lokalnog identiteta naspram regionalnog i nacionalnog kod stanovnika Slavonskog Broda, još jedan pokazatelj može biti zastupljenost spomenika koji prikazuju cijelu osobu i bisti. Kako je vidljivo u analizi spomenika, osim spomenika posvećenog Franji Tuđmanu, ostali su spomenici koji prikazuju cijelu osobu, a da su posvećeni konkretnoj osobi, vezani uz ljude koji su vezani životom ili rođenjem za Slavonski Brod. Također, Đuro Đaković je, kako je ranije navedeno, simbol radne klase, ali isto tako i zaposlenosti, odnosno većeg životnog standarda koji su građani dobili industrijalizacijom na ovom prostoru. Osim većeg životnog standarda nakon industrijalizacije ovog prostora, u prošlosti su postojale migracije „trbuhom za kruhom“ iz Dalmacije, pune krša, u Slavoniju, nizine bogate plodnim tlom, što je također vidljivo u nazivlju ulica time što je više ojkohodonima vezano uz Dalmaciju nego li je uz Slavoniju.

8. Zaključak

Iako se u ovome radu nije analiziralo mnogo elemenata simboličkog krajolika, iz nazivlja ulica i trgova te gradskih spomenika moguće je iščitati određene vrijednosti i identitet grada. U Slavonskom Brodu se iz nazivlja ulica i trgova može vidjeti kao posljedica Domovinskog rata, blizina i suživot sa stanovnicima Brodskog Posavlja koje je doselilo nakon Domovinskog rata. Izraženost lokalnog ideniteta u pojedinim dijelovima grada, ali ipak i nacionalnog identiteta u samom centru grada. S obzirom na promjene država kojima je grad pripadao u prošlosti, a uvijek je zadržavao granični položaj, kod stanovnika grada postoji želja za više izraženim lokalnim idenitetom u nazivlju ulica i trgova. Granični položaj grada odredio je i položaj religije i njenu vrijednost među stanovnicima, ali i u krajoliku. Kroz spomenike koji su postavljeni u gradu, većinom u centru grada, može se vidjeti želja za brendiranjem Slavanskog Broda kao grada Ivane Brlić-Mažuranić, okretanje prema kulturi i umjetnosti, ali uz spomen, uvažavanje i priznanje žrtava iz Domovinskog rata, posebice djece. Spomenici odražavaju i svakodnevni život i vrijednosti građana, a tu su djeca, obitelj, ali i Đuru Đakovića koji je u Slavonskom Brodu simbol početka rada u industriji i omogućenih radnih mjesta i primanja za mnoge obitelji u Slavonskom Brodu i okolici. Položaj spomenika koji odražavaju nacionalni identitet u gradu nije u samom središtu grada, osim Franje Tuđmana, kao jednog od najzaslužnijih ljudi za stvaranje Hrvatske kao države.

U ovome je radu prikazan samo početak interpretacije simboličkog krajolika Slavanskog Broda. Potrebno je još istraživanja mnogih elemenata krajolika, ali isto tako i stavova stanovnika Slavanskog Broda.

Literatura i izvori

Baričević, I., 2015: Rimska Marsunija, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za arheologiju, Zagreb.

Bellentani, F., 2016: Landscape as text, u: Concepts for Semiotics, University of Tartu Press, Tartu.

Bojanovski, I., 1989: Neki problemi prometne infrastrukture Brodskog Posavlja i Slavonije u antici, u: Čečuk, B., Rapanić, Ž., Tomičić, Ž.: Arheološka istraživanja u Slavonskom Brodu i Brodskom Posavlju - Znanstveni skup u Slavonskom Brodu, Hrvatsko arheološko društvo, Zagreb, 59-70.

Čalušić, M., 2020: Slavonski Brod u Domovinskom ratu, završni rad, Sveučilište u Zadru, Zadar Galerija umjetnina August Augustinčić, 2005: Ante Starčević,

http://www.gaa.mhz.hr/storage/upload/calendar_activities/as-katalog_21459.pdf (16. srpnja, 2023.)

Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda <https://www.gugsb.hr/>

Grad Slavonski Brod, 2021: Upravljanje proračunskim sredstvima od 1993. do 2020., <https://www.slavonski-brod.hr/> (16. srpnja, 2023.)

Golec, I., Matanović, D., 2006: Problem ukidanja vojnih komuniteta u Vojnoj krajini na primjerima Broda na Savi i Petrinje, Povijesni prilozi 25 (31), 183-192.

Ivančić, I., 2022: Kultura sjećanja na Domovinski rat u Slavonskom Brodu i okolici, diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Rijeka.

Karavanić, A., 2004: *Život neandertalaca*, Školska knjiga, Zagreb.

Kevo, M., 2006: Stradalnici Brodsko-posavske županije u Domovinskom ratu, Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod.

Kokanović, D., 2018: Otkriven u Slavonskom Brodu spomenik poginulim braniteljima Hrvatske, BrodPortal, 16. svibnja, <https://www.brodportal.hr/clanak/otkriven-u-slavonskom-brodu-spomenik-poginulim-braniteljima-hrvatske-19442> (10. srpnja, 2023)

Kokanović, D., 2020: Hrvatska žena podigla spomenik poginuloj djeci u Domovinskom ratu, BrodPortal, 30. listopada, <https://www.brodportal.hr/clanak/hrvatska-zena-podigla-spomenik-poginuloj-djeci-u-domovinskom-ratu-27287> (10. srpnja,2023)

Koprivčević, J., 1943: Berislavići Grabarski kao feudalni gospodari Broda i Posavine XII.–XIII. Vieka, Društvene vesti, Prilozi za upoznavanje Broda i okolice, Slavonski Brod.

Križe, Ž., 2018: Izvještavanje hrvatskog tiska o ratnim stradanjima na slavonskoprodskom području od ožujka do listopada 1992., u Akmandža, M: Slavonski Brod i Brodsko-posavska županija u Domovinskom ratu, Hrvatski institut za povijest -Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 417-443.

Legac I., Cestovne prometnice I, (2006.), Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021: Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, (12.5.2023.-16.6.2023)

Lozok, J., 1993: Arheološka topografija Brodskog posavlja, u: Čečuk, B., Rapanić, Ž., Tomičić, Ž.: Arheološka istraživanja u Slavonskom Brodu i Brodskom Posavlju - Znanstveni skup u Slavonskom Brodu, Hrvatsko arheološko društvo, Zagreb, 31-38.

Lozok, J., 2004: *Prapovijesno razdoblje u brodskom Posavlju, u Brodsko-posavska županija: povijesno-kulturni pregled s identitetom današnjice*, Slavonski Brod.

Lukač, J., 2022: Baštinska kultura u pamćenju grada Slavonskog Broda, diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnosti i kulturu u Osijeku, Osijek.

Marković, M., 1994: *Brod: kulturno-povijesna monografija*, Matica hrvatska ogranak Slavonski Brod, Slavonski Brod.

Matanović, D., 2004: Dva tumačenja patronatskog prava u Brodu na Savi iz 1754. i 1801. godine, *Croatia Christiana periodica*, vol. 28 (br. 53), 117. – 123.

Matanović, D., 2008: Grad na granici- Slobodni vojni komunitet Brod ba Savi od sredine 18. stoljeća do sredine 19. stoljeća“, Slavonski Brod : Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod.

Meining, D.W., 1979: *The Interpretation of Ordinary Landscapes – Geographical Essays*, Oxford University Press, New York.

Muzej Brodskog Posavlja, 2017: Vladimir Filakovac

<https://www.facebook.com/muzej.brodkog.posavlja/photos/slikar-vladimir-filakovac-ro%C4%91en-je-u-brodu-na-savi-9-o%C5%BEujka-1892-zbog-o%C4%8Devih-pos/1399328080127373/>

Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima I procesima*. Školska knjiga, Zagreb

Rem, V., 1981: Stari Brod – Zapisi o davnini mog grada, Izdanje pisca, Slavonski Brod.

Sarajlija, T., 2022: Priprema za nastavni sat – Djeca žrtve Domovinskog rata (drugi dio – Popis priloga), Identitet.hr, 3. listopada, <https://identitet.hr/priprema-za-nastavni-sat-djeca-zrtve-domovinskog-rata-drugi-dio-popis-priloga/>

Šakaja, L., 2015: *Uvod u kulturnu geografiju*, Leykam International d.o.o. Zagreb.

Šegota, T., Filipčić, A., 1996.: *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb.

Tomić, T., 2016: Gradoci i gradski život u Slavonskoj vojnoj krajini od mira u Srijemskim Karlovcima do njezinog ukidanja (1699.-1873. godine) – na primjeru Slavonskog Broda, diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek.

Vucić, T., 2021: Kulturno-povijesni spomenici Brodsko-posavske županije, završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula.

Živković, Z., 2013: *Hrvatsko tradicijsko graditeljstvo*, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb.